

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
za gradbeništvo
in geodezijo

Jamova cesta 2
1000 Ljubljana, Slovenija
<http://www3.fgg.uni-lj.si/>

DRUGG – Digitalni repozitorij UL FGG
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

To je izvirna različica zaključnega dela.

Prosimo, da se pri navajanju sklicujete na bibliografske podatke, kot je navedeno:

Potrebuješ, U., 2013. Analiza in usmeritev za prostorsko organizacijo vrtičkov na območju Mestne občine Ljubljana. Diplomaska naloga. Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo. (mentorica Foški, M., somentorica Simoneti, M.): 40 str.

University
of Ljubljana

Faculty of
Civil and Geodetic
Engineering

Jamova cesta 2
SI – 1000 Ljubljana, Slovenia
<http://www3.fgg.uni-lj.si/en/>

DRUGG – The Digital Repository
<http://drugg.fgg.uni-lj.si/>

This is original version of final thesis.

When citing, please refer to the publisher's bibliographic information as follows:

Potrebuješ, U., 2013. Analiza in usmeritev za prostorsko organizacijo vrtičkov na območju Mestne občine Ljubljana. B.Sc. Thesis. Ljubljana, University of Ljubljana, Faculty of civil and geodetic engineering. (supervisor Foški, M., co-supervisor Simoneti, M.): 40 pp.

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta za
gradbeništvo in
geodezijo

Jamova 2
1000 Ljubljana, Slovenija
telefon (01) 47 68 500
faks (01) 42 50 681
fgg@fgg.uni-lj.si

PRVOSTOPENJSKI ruy) @V@
PROGRAM u=V@V\ yhk° tCK VK
V-hk-U @V@ (to)

Kandidatka:

Diplomska naloga št.: 23/TUN

Graduation thesis No.: 23/TUN

Mentorica:

Predsednik komisije:

prof. dr. Bojan Stopar

Somentorica:

Ljubljana, 26. 11. 2013

Univerza
v Ljubljani

Fakulteta
*za gradbeništvo
in geodezijo*

DIPLOMSKA NALOGA

VISOKOŠOLSKI STROKOVNI ŠTUDIJ PRVE STOPNJE TEHNIČNO UPRAVLJANJE NEPREMIČNIN

Ljubljana, 2013

STRAN ZA POPRAVKE, ERRATA

Stran z napako

Vrstica z napako

Namesto

Naj bo

IZJAVE

Podpisana Urška Potrebuješ izjavljam, da sem avtorica diplomske naloge z naslovom:
»Analiza in usmeritve za prostorsko organizacijo vrtičkov na območju Mestne občine
Ljubljana«.

Izjavljam, da je elektronska različica v vsem enaka tiskani različici.

Izjavljam, da dovoljujem objavo elektronske različice v repozitoriju UL FGG.

Ljubljana, 18.10.2013

Podpis: _____

BIBLIOGRAFSKO – DOKUMENTACIJSKA STRAN IN IZVLEČEK

UDK:	635.018:711.28 (043.2)
Avtorica:	Urška Potrebuješ
Mentorica:	viš. pred. mag. Mojca Foški
Somentorica:	mag. Maja Simoneti
Naslov:	Analiza in usmeritve za prostorsko organizacijo vrtičkov na območju Mestne občine Ljubljana
Tip dokumenta:	Diplomska naloga – visokošolski strokovni študij - B
Obseg in oprema:	40 str., 5 preg., 13 sl.
Ključne besede:	vrtičkarstvo, površine vrtičkov, problematika, območja vrtičkov, Mestna občina Ljubljana

Izvelek

V diplomski nalogi smo analizirali površine območij vrtičkov v Mestni občini Ljubljana (MOL). V analizo so vključena vsa območja v MOL, kjer se odvija vrtičkarska dejavnost. Na osnovi digitalnih ortofoto (DOF) posnetkov iz leta 2010 smo izdelali karto s prikazom območij vrtičkov v MOL. To smo primerjali s stanjem iz let 1984, 1995 in 2006, ter z načrtovanimi območji iz občinskega prostorskega načrta MOL. Od leta 1995 do 2010 se je skupna površina vrtičkov zmanjšala za 91 ha, vsako analizirano leto pa je tudi vedno manj novih površin. Analizirali smo izdelan sloj površin vrtičkov iz leta 2010 in določili število območij v vrtičkarski rabi, njihove lokacije in razporejenost v prostoru. Na podlagi analize smo izračunali tudi povprečno površino posameznega vrtička, ki znaša približno 160 m². Načrtovane površine se le v 63 % prekrivajo s stanjem v letu 2010. Ker so potrebe po vrtovih vedno večje, se posledično pojavljajo nelegalni vrtički. V času krize je težko pričakovati večje posege in ureditve območij, zato bi se lahko usmerili predvsem na urejanje degradiranih območij, na tista v lasti meščanov in druga začasna območja. V diplomski nalogi smo primerjali tudi vrtičkarstvo v Mestni občini Ljubljana z izbranimi mesti v drugih evropskih državah.

BIBLIOGRAPHIC – DOCUMENTALISTIC INFORMATION

UDC:	635.018:711.28 (043.2)
Author:	Urška Potrebuješ
Supervisor:	Sen. Lect. Mojca Foški, M. Sc.
Co - advisor:	Maja Simoneti, M. Sc.
Title:	Analysis and directions for spatial organization of allotment gardening in the area of municipality of Ljubljana
Document type:	Graduation Thesis – Higher professional studies - B
Notes:	40 p., 5tab., 13 ann.
Key words:	allotment gardening, surface of allotment gardening, issues, allotment gardening area, municipality of Ljubljana

Abstract

In this diploma thesis we studied the surface areas of urban allotment gardens in municipality of Ljubljana. The analysis includes all areas of municipality Ljubljana, where urban gardening activity occurs. Based on the digital ortofoto (DOF) images from 2010 we made a map, showing the surface areas of allotment gardening in municipality of Ljubljana. This was compared with gardening areas that were analyzed in 1984, 1995 and 2006, and the planned areas of municipal spatial plan of municipality Ljubljana. From 1995 to 2010, the total area of allotment gardens decreased by 91 ha, and in each analyzed year there are less new areas to be used for gardening purposes. We used the created layer of allotment gardens for the year 2010 to analyze the numbers of allotment plots, their locations and distribution over the entire municipality. Based on this, we calculated the range area of garden plots, which is 160 m². The overlay of planned areas with the situation in 2010 is only 63 %. As the need for garden grows, illegal gardens are occurring. In times of crises, it is difficult to expect more major interventions and regulation in municipality, so the focus could be primarily given on managing of degraded areas, the area owned by the townspeople and other temporary areas. In this thesis we also compare allotment gardening in municipality of Ljubljana with selected cities in other European countries.

ZAHVALA

Hvala vsem prijateljem za pozitivno energijo in lepe trenutke v času študija. Posebej se zahvaljujem tudi mojim domačim za vso podporo.

KAZALO

1	UVOD	1
1.1	Namen in cilj naloge	1
2	VRTIČKARSTVO IN NJEGOVA VLOGA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA	2
2.1	Opredelitev vrtičkarstva in njegove značilnosti.....	2
2.2	Pomen, vloga in funkcija vrtičkov	3
2.3	Vrtičkarstvo v Mestni občini Ljubljana	4
2.4	Pregled literature na temo vrtičkarstva v Mestni občini Ljubljana	6
2.5	Normativni okvir urejanja vrtičkov	10
2.6	Problematika.....	14
3	PREGLED UREDITVE VRTIČKOV DRUGJE PO SLOVENIJI IN EVROPI	17
3.1	Izbrani primeri iz Slovenije.....	17
3.2	Nemčija	19
3.3	Švedska, Göteborg	20
3.4	Anglija, Cardiff	21
4	ANALIZA VRTIČKARSTVA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA	23
4.1	Metoda dela.....	23
4.2	Prikaz rezultatov izvedene analize	25
5	SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI.....	35
VIRI	.....	37

KAZALO SLIK

Slika 1: Tipski vrtički v Dravljah (lastni arhiv).....	9
Slika 2: Primer tipske ureditve območja vrtičkov na območju MOL (Vidmar in Koželj, 2009) 12	
Slika 3: Urejeno otroško igrišče na območju tipskih vrtičkov v Dravljah (lastni arhiv).....	13
Slika 4: Primer vrtičkov v Šiški, kjer razni objekti, kupi gradbenih materialov in način prehoda vrtičkov na sosednje območje kazijo videz okolice (lastni arhiv)	15
Slika 5: Vrtički v Berlinu prekrivajo precejšen del mesta (Die Welt, 2012)	19
Slika 6: Primer zajemanja območja vrtičkov (lastni arhiv)	23
Slika 7: Primer zajema za določitev povprečne površine vrtička. Rdeča barva prikazuje območje zajema, zelena razdelitev območja na vrtičke (lasten arhiv)	24
Slika 8: Karta površin vrtičkarstva v MOL v letu 1984 (lastni prikaz na osnovi LUZ, 1984) ...	29
Slika 9: Karta površin vrtičkarstva v MOL v letu 1995 (LUZ, 1995).....	30
Slika 10: Karta površin vrtičkarstva v MOL v letu 2006 (LUZ, 2007).....	31
Slika 11: Karta površin vrtičkarstva v MOL v letu 2010 (lastni prikaz na osnovi DOF 2010) .	32
Slika 12: Načrtovana območja vrtičkov (OPN MOL, 2012)	33
Slika 13: Prekrivanje površin vrtičkov v MOL iz leta 2010 (lastni prikaz na osnovi DOF 2010) in načrtovanimi območji vrtičkov (OPN MOL, 2012)	34

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1: Površine vrtičkov v mestih (lastni prikaz)	22
Preglednica 2: Površine vrtičkov v MOL po letih (lastni izračun)	25
Preglednica 3: Površine načrtovanih območij vrtičkov (OPN MOL, 2012)	26
Preglednica 4: Primerjava velikosti vrtičkov v MOL v letih 2007 (Simoneti, 2007) in 2010 (lastni izračun) v različnih velikostnih razredih	27
Preglednica 5: Število vrtičkov glede na velikost (90-10000 m ² in 10000-250000 m ²) letih 2010 in 2006	28

- Ta stran je namenoma prazna -

1 UVOD

Kjer so bile nekoč neizkoriščene zelene površine, so danes urejeni vrtnički. Razlog, vse več Slovencev se ponovno odloča za vrtnarjenje. Opaža se, da urbano vrtničkarstvo postaja vse večji trend. To je priložnostna dejavnost z močno socialno in kreativno komponento. Vrtniček je zemljišče, namenjeno pridelavi vrtnin in sadja, ter gojenju okrasnih rastlin za lastne potrebe, z namenom samooskrbe in negospodarske pridelave. Ljudem v mestu primanjkuje dejavne vloge in stika z naravo, tako da je za številne mestne prebivalce, kot oddih od betonske okolice postalo vrtnarjenje. Ker je malo stanovanj z lastnimi vrtovi, si tako iščejo prostor, kjer bi lahko obdelovali svoj košček zemlje. Najpogosteje so to manj urejena, nenadzorovana območja, kot na primer prazni prostori, »nikogaršnja zemlja«. Z minimalnimi strokovnimi priporočili je mogoče usmerjati njihovo dejavnost in deloma tudi vizualno pojavnost. S sodelovanjem stroke se lahko preseže morebitno zavračanje in poveča zadovoljstvo.

Razvoj organiziranega vrtničkarstva sovpada z razvojem industrijskega mesta. Danes praksa in različne študije organiziranega in načrtovanega vrtničkarstva v tujini potrjujejo prepričanje, da so lahko vrtnički konstruktivni del mestnega zelenega sistema (različni viri).

V urbanih območjih je po navadi dovolj prostora za vrtničkarstvo, problem je običajno legalizacija rabe. Zato je najprej vedno treba raziskati vse možnosti za izbor ustreznih lokacij, nato določiti pogoje za legalno rabo, temu pa sledijo navodila, kako in kaj se prideluje. (Urban agriculture, 1996).

1.1 Namen in cilj naloge

Namen diplomske naloge je raziskati obseg vrtničkarstva v Mestni občini Ljubljana (MOL). Na podlagi digitalnih ortofoto (DOF) posnetkov iz leta 2010, bomo izdelali karto s prikazom območij vrtničkov v MOL. Ta prikaz dejanske rabe bomo nato primerjali s podatki iz predhodno izdelanih raziskav, ki prikazujejo stanje v prostoru za leta: 1984, 1995 in 2006. Ugotoviti želimo, število območij v vrtničkarski rabi, razporeditev v prostoru, površino in povprečno površino posameznega vrtnička. Stanje bomo primerjali z območji, ki so načrtovana v izvedbenem delu Občinskega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljana. Zanimalo nas bo, koliko površin je je načrtovanih za trajno in koliko za začasno vrtničkarstvo, kje so ta območja locirana, v kakšni meri se prekrivajo s stanjem v letu 2010 in skušali oceniti, ali je glede na dejansko stanje dovolj načrtovanih območij. Poleg stanja v Ljubljani, nas zanima tudi, kako je ta dejavnost razširjena drugje po Evropi, kako je organizirana in kakšne so tam površine.

2 VRTIČKARSTVO IN NJEGOVA VLOGA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA

2.1 Opredelitev vrtičkarstva in njegove značilnosti

Leta 1900 je v mestih živel 220 milijonov ljudi, oziroma 13 % takratne svetovne populacije. V petdesetih letih se je ta delež povečal na 29 %, v letu 2005 pa je dosegal že 49 %. Če se bo taka urbanizacija nadaljevala, lahko do leta 2030 pričakujemo 4,9 milijard oz. 60 % mestnih prebivalcev. S tako hitro rastjo se je pojavil problem trajnostne urbanizacije (UN, 2005). Z vidika trajnostnega razvoja pa je pomembna tudi vrtičkarska dejavnost. Ta se je, kot posledica socialno-reformnih teženj zaradi rastoče urbanizacije in industrializacije, v organizirani obliki začela pojavljati pred 150 leti v zahodni Evropi (Vastl, 2013).

Vrtičkarstvo je lahko trajna ali začasna raba prostora, ki vključuje pridelovanje vrtnin in gojenje okrasnih rastlin za lastne potrebe na posebej načrtovanih, običajno najetih površinah v mestu oziroma večjem kraju. Vrtičkarji so običajno meščani, ki nimajo svojih vrtov ob stanovanjskih objektih, pač pa obdelujejo zemljo nekje v mestu. Načeloma gre za organiziran ali individualen najem obdelovalne površine, v večini primerov za majhno proizvodnjo za lastno rabo. Zgledi kažejo, da so vrtički raba mestnega prostora, kar varuje prostor in prispeva k splošni kakovosti bivalnega okolja. Kjer se vrtičkarstvo izvaja v skladu z določili prostorskih aktov, okoljevarstvenimi predpisi in v dogovoru z drugimi uporabniki, so vrtički nemoteča oziroma večstransko koristna raba prostora v mestu. Vrtičkarska dejavnost je lahko umeščena na območja, ki so sicer trajno namenjena za druge rabe, na primer območja kmetijskih zemljišč, druge zelene površine ali območja predlaganih podrobnih prostorskih načrtov (Simoneti, 2007).

Vrtičkarska območja so območja namenske rabe, namenjena organiziranemu vrtičkarstvu in možnim dodatnim parkovnim ureditvam. Leta 2007 je bila po mnenju večine obdelovalcev optimalna velikost družinskega vrtička nekje 50 m² obdelovalne površine (Simoneti, 2007).

Ta dejavnost se odvija vsepovsod v mestu in njegovi okolici. Načeloma pa se vrtički pojavljajo:

- Na kmetijskih površinah, ki jih za obdelavo oddajajo kmetije,
- ob vodotokih, na prehodu mesta v odprto krajino in na drugih javnih zelenih površinah,
- na pol javnih zelenih površinah stanovanjskih sosesk,
- na ostankih prostora industrijskih območij,
- na zelenih pasovih ob cestah in železnici,

- na ostankih gradbenih parcel,
- na drugih degradiranih območjih (Simoneti, 2007).

Za razvoj vrtičkarstva so najbolj privlačna velika območja na javnih površinah, ki se varujejo kot nezazidljiva za oblikovanje krajine in širitev mesta (Urban agriculture, 1996).

V sodobnih mestih je vrtičkarstvo značilna vrsta prehodne rabe prostora. Trajni vrtički pa so po navadi umeščeni na površine, ki so nezazidljive zaradi svojih naravnih značilnosti, na primer ob vodah, na mokrotnem svetu, poplavnih območjih ali strminah. Mestna uprava lahko sklepa dolgotrajne najemne pogodbe za oddajo območij v njeni lasti in javnega dobra. Tako si zagotovi določeno mero urejenosti in zmanjša stroške vzdrževanja javnih mestnih površin (Simoneti, 1997). Pri kratkotrajnem vrtičkarstvu pa gre za dogovor med lastnikom zemljišča in vrtičkarji, kjer je glede časa najema pomemben dogovor o zadnjem pridelku, ki ga vrtičkarji še lahko poberejo (Urban agriculture, 1996).

2.2 Pomen, vloga in funkcija vrtičkov

Danes vrtičkarstvo predstavlja eno izmed sodobnih urbanih rab prostora. Ta dejavnost združuje rekreativno funkcijo z zadovoljevanjem drugih pomembnih notranjih potreb mestnih prebivalcev. Vrtičkarstvo uporabnikom omogoča pridelovanje lastnih pridelkov. S tem vplivajo na lastno okolje oziroma imajo možnost nadzorovati in videti posledice svojega dela. Je dejavnost, ki omogoča neposreden stik z naravo, spodbuja k pogostim odhodom v naravo in zmernim fizičnim aktivnostim, omogoča družno preživljanje prostega časa vsej družini, ponuja priložnost za druženje z drugimi ljudmi in omogoča ljudem aktivno posredovanje v spreminjanje okolja. Sodobnemu mestnemu človeku ponuja zadovoljitev nekaterih primarnih potreb in lahko pomembno izboljša kvaliteto življenja ljudi v mestu. Ti so glede svojega okolja vse bolj zahtevni in pripravljeni tudi več prispevati za njegovo kakovost. V sodelovanju z ustreznimi mestnimi službami postanejo prispevki meščanov tvorni, usmerjeni v problem in določeno rešitev (Simoneti, 1997).

»Območja, namenjena vrtičkom, je treba obravnavati kot pomemben del zelenih površin mesta, ki med drugim opravljajo tudi funkcijo razbremenjevanja mestne krajine. S svojim razvojem in funkcijo dopolnjujejo strukturno ponudbo zelenega sistema, rekreacijskega potenciala in pomembno soustvarjajo mestno podobo. Vrtički predstavljajo del naravnega okolja tudi mnogim živalim in jim nudijo zavetje ali stalno bivališče« (Simoneti, 1997).

2.3 Vrtičkarstvo v Mestni občini Ljubljana

Vrtičkarska območja v Ljubljani kažejo izredno pestro podobo, ki jo določajo:

- Velikost območij od 10 m² do 2.400 m², velikost vrtov pa od 15 m², ponekod tudi do 600 m²,
- lokacija območij,
- oprema območij, ki vsebuje komunalni priključek, objekte (vrtičkarske lope) in drugo opremo (mize, žari, ograje), vodovodne priključke, zabojnike za odpadke, sanitarije, dovozne in dostopne poti ter parkirišča,
- število vrtičkov na posameznem območju je zelo različno. Pojavljajo se tako posamezni vrtički, kot tudi območja, na katerih je zelo različno število vrtičkov. Na zelo različne gostote uporabnikov na območjih vplivajo različno veliki vrtički ter način prehoda območja v namen vrtičkarstva. V Črnučah za Savo so parcele velike tudi do 600 m², ponekod pa le 15 m² (Simoneti, 2007).

V raziskavi Vrtičkarstvo v Ljubljani iz leta 2009 so predstavljeni rezultati ankete, ki prikazujejo, kako lastniki pristopajo na svoje vrtičke, in dolžino njihove poti. V 43 % ta dolžina znaša manj kot kilometer, v 40 % pa od enega do 5 kilometrov. 10 % je od svojega vrtička oddaljenih več kot 5 kilometrov. Z oddaljenostjo je povezan tudi način prihoda lastnika na vrtiček. Če je ta blizu, se običajno odpravijo peš (45 %), na malo bolj oddaljene navadno s kolesom (26%), 16 % je takih, ki se na svoj vrtiček pripeljejo z osebniimi avtomobili, tu gre za bolj oddaljene lokacije, z motorjem ali mopedom se jih pelje 7 %, 6 % pa v ta namen uporablja javni potniški promet.

V Ljubljani se je vrtičkarska od konca osemdesetih let odvijala brez posebnega reda, pravil in nadzora. Obstoječe vrtičkarske površine so se redko prekrivale z območji, trajno namenjenimi vrtičkarstvu. Zaradi neustreznega položaja vrtičkarstva med drugimi rabami in zanikanja pomena dejavnosti, je privedlo do pomanjkanja strokovnega nadzora nad razvojem. Tako se je dejavnost širila brez kakršnegakoli strokovnega nadzora in v desetih opazovanih letih, od 1985-1995 so vrtički v Ljubljani zasedli 106 novih lokacij na 100 hektarjih. Leta 1997 naj bi bilo v mestu več tisoč vrtičkov z skupno ocenjeno površino enako ožjemu centru mesta ali okrog 250 hektarjev. Pregon z enega območja je vplival na nastanek več novih lokacij. Nenadzorovano oddajanje zasebnih zemljišč je razmere še poslabševalo, saj se s tem otežuje nadzor in regulacijo dejavnosti. Ker vrtički niso nujno estetsko lepi, so občasno tudi oblikovalska tema. (Simoneti, 1997).

MOL vrtičkom načeloma ni nasprotovala, vendar so menili, da mora biti dejavnost na ustreznih lokacijah, urejena in načrtovana. Prav to pa je bil tudi njihov dolgoročni cilj, saj je bilo stanje v praksi popolnoma drugačno (Doležal, 2004). Na spletni strani MOL piše, da so razmere uredili z opredelitvijo vrtičkov kot posebno namensko rabo prostora in z urejanjem vzorčnih območij vrtičkov na zemljiščih v mestni lasti. Ta območja predstavljajo vzorec, kako naj bi bila vsa vrtičkarska območja urejena. V letu 2010 so oddali v uporabo vzorčne vrtičke na dveh lokacijah, pripravljene pa imajo tudi ureditvene načrte še za pet novih območij. MOL je z ureditvijo takih vrtičkov in odstranitvijo tistih na neprimernih območjih nakazala, kakšen naj bi bil razvoj te dejavnosti. Trenutno veliko povpraševanje po zemlji za vrtičke presega razpoložljivost zemljišč v lasti MOL, zato ta zainteresiranim posreduje pobude lastnikov zemljišč, ki želijo svojo zemljo ponuditi v ta namen (spletna stran MOL, 2013).

Mnogi vrtički so umeščeni na za druge dejavnosti manj privlačnih lokacijah in na kmetijskih zemljiščih, na katerih upada zanimanje za kmetijstvo. To je lahko okoljsko problematično, edina sprejemljiva rešitev je strokovni nadzor razvoja (Simoneti, 2007).

Simonetijeva (2007) je v svoji raziskavi uporabila izhodišča za nadaljnje delo pri načrtovanju vrtičkarskih območij. Ta pravijo, da je vrtičkarstvo:

- Urbana dejavnost s svojimi potrebami po prostoru, ki zanima raznoliko interesno skupino prebivalcev in ima globalne razsežnosti,
- v prostoru se kaže z značilno drobno parcelacijo, ki jo spremljajo enostavni, funkcionalni objekti,
- raba, ki povzroča podobne vplive na okolje kot kmetijstvo. Vplivi so pri obeh rabah odvisni od osveščenosti obdelovalcev zemlje.
- prostočasna dejavnost, ki se odvija pretežno v prostem času in traja od pomladi do jeseni,
- še vedno tudi pogosta neformalna raba prostora,
- zaradi nestrokovnega izbora lokacij ogroža zdravje uporabnikom pridelkov, saj lahko onesnažena tla in emisije vplivajo na njihovo oporečnost,
- kot druge rekreativne dejavnosti, povzroča prometne obremenitve (gibljivi in mirujoči promet),
- zahteva določeno stopnjo komunalne opremljenosti (voda, sanitarije ...),
- dejavnost, ki se v mestu razvija tudi na račun prestrukturiranja primestnega kmetijstva,
- je dejavnost, ki iz različnih razlogov privlači meščane (samooskrba, zdrava hrana, prosti čas v stiku z naravo, družba...) (Simoneti, 2007).

Vrtičkarstvo je bilo v Ljubljani v 90ih letih zelo pomemben socialni korektiv, sedaj je postalo pravi trend, ponovno pa postaja pomembno tudi za marsikaterega revnega Ljubljančana brez lastne zemlje. Že v času ljubljanskih krajevnih skupnosti in občin je vrtičkarstvo delovalo zelo organizirano za Bežigradom, v Šiški, Črnučah in Dravljah, malo manj pa v Podutiku, na Žalah in ob Štepanjskem naselju (Petkovšek, 2012).

V raziskavi iz leta 1997 izvemo, da so člani vrtičkarskih društev načeloma plačevali skromne članarine in najemnine za uporabo zemljišč, ponekod dodatno še za porabo vode. Nekatera večja društva so svojim članom nudila ureditev pravno formalnih razmerij z lastniki in praktične nasvete za obdelavo. Skrbela pa so tudi za red na vrtičkih, da spomladi ne bi bilo neobdelanih površin, da bi bili vrtički ob koncu sezone pospravljeni, da so se uporabniki držali pravil glede velikosti uporabne površine in podobno. Prednost pri dodelitvi vrtička so imeli posamezniki z nizkimi dohodki in drugi ogroženi. Društva so imela v najemu zemljišča iz sklada kmetijskih zemljišč RS, Sklada stavbnih zemljišč mesta Ljubljane, zemljišča zasebnikov in posameznih podjetij. S preprečevanjem posrednega oddajana si je večina društev omogočala nadzor nad uporabniki (Simoneti, 1997).

2.4 Pregled literature na temo vrtičkarstva v Mestni občini Ljubljana

Leta 1984 je bilo v MOL evidentiranih 138 ha vrtičkarskih površin. V tistem času je bila izdelana študija Planiranje in urejanje območij malih vrtov (vrtičkov) v Ljubljani, v kateri je bilo predvideno, da bo skupna potrebna površina vrtičkov v letu 2001 znašala 145 ha (Vezovišek Goriup, 1984).

Skupna površina območij iz stanja 1995, ki so v svojih delih namenjena trajnemu vrtičkarstvu je 535,84 ha, vendar pa je za nekaj več kot polovico teh površin zazidanih ali pa trajnega vrtičkarstva ne omogočajo, ker so namenjena drugim rabam. Največje območje je v Črnučah ob Savi in meri 96,55 ha, od tega je v vrtičkarski rabi približno 18 ha, prostorsko ureditveni pogoji predvidevajo nekako 3 ha za trajno vrtičkarstvo. V vrtičkarski rabi je bilo leta 1995 259 ha površin. Obstoječe vrtičkarske površine so se v majhni meri prekrivale z območji, namenjenimi trajnemu vrtičkarstvu. Posledica tega je bila v večini primerov vprašljiva zakonitost vrtičkarstva z vidika uravnavanja rabe mestnega prostora. Velikost območij je bila od 10 m² do 19 ha (Simoneti 1997).

V aprilu 2004 je bila pri takratni županji Simšič ustanovljena delovna skupina za reševanje problematike vrtičkov na območju MOL. Namen skupine je bil, da bo delovala daljši čas in

postopno reševala problematiko vrtičkov v MOL. Začetna naloga je bila pripraviti poročilo št. 1 o stanju na tem področju in predlog reševanja problema.

Predmet obravnave skupine so bila območja vrtičkov v mestu, ki se ne pojavljajo na vrtovih individualnih ali večstanovanjskih hiš, saj ti načeloma niso problematični. Dolgoročni cilj delovne skupine je, da se dejavnost odvija na ustreznih lokacijah, je urejena in nadzorovana. Zastavila si je tudi cilj, da se prioriteto opredeli do obstoječih lokacij in sanira takratno stanje. Vrtički so bili v času izdelave poročila razpršeni po vsem mestnem tkivu in večinoma brez ustrezne podlage v prostorskih dokumentih. Tudi zemljišča so bila praviloma v zasebni lasti. Z vidika prostorske problematike so kot prioriteto nalogo postavili določitev ustreznih območij za vrtičke v novih prostorskih dokumentih (prostorski red občine). OGZ MU MOL (Oddelek za gospodarjenje z zemljišči Mestna uprava Mestne občine Ljubljana) je oddajal dve lokaciji vrtičkov, in sicer Saveljski vrtički in Bežigranski stadion. Nahajajo se tudi na kmetijskih in gozdnih površinah, ki so v lasti Sklada kmetijskih zemljišč in gozdov RS (SKZG RS), izjemoma tudi v lasti MOL. Na območju vodnega zajetja (VVO 0) in na najožjem vodovarstvenem območju (VVO I) so vrtički prepovedani. Kljub temu se na tem območju nahajajo vrtički, ti so v zasebni lasti. Skupina je predlagala sprejem samostojnega odloka o vrtičkih, ki bi urejal lokacije, trajnost, opremljenost vrtičkov in podobno ter posledično tudi kaznovanje kršiteljev. V poročilu navajajo, da zaradi razmeroma zastarelih odlokov in ostalih predpisov izvajanje nadzora nad vrtičkarstvom v okviru inšpektorata MU MOL ni bilo mogoče. Razlog je bil tudi nezadostno število inšpektorjev in nadzornikov, omejene pristojnosti mestnih nadzorstev in omejen delovni čas inšpektorata MU MOL.

Za izdelavo različnih scenarijev ukrepanja je skupina opredelila naslednje tipične situacije, ki so nastale z različnimi kombinacijami značilnosti in veljajo za določeno skupino vrtičkov:

- Vrtički na zavarovanih območjih,
- na območjih poselitve, namenjenih urbanim rabam, ki niso v nasprotju s prostorskimi kriteriji za vrtičke,
- na območjih poselitve, namenjenih urbanim rabam, ki so v nasprotju s prostorskimi kriteriji za vrtičke,
- na območjih, ki so namenjena vrtičkom,
- na območjih primarne rabe (na kmetijskih zemljiščih).

Na koncu poročila je strnjen povzetek nalog in opravil, ki jih je v nadaljevanju treba opraviti in se nanašajo na delovna področja posameznih oddelkov MU MOL: pregled lastništva, pregled obstoječih prostorsko izvedbenih aktov, opredelitev omejitvenih prostorskih kriterijev in njihov prenos v prostor, ukrepanje po takratnem odloku iz l. 1985, iskanje novih lokacij vrtičkov,

opredeljevanje pogojev za rabo na različnih specifičnih območjih, oblikovanje priporočljivih najemnin oz. zakupnin. Dolgoročne naloge skupine pa so bile: priprava novih prostorskih dokumentov, priprava novega odloka o vrtičkih, informiranje javnosti, strokovna pomoč in usmerjanje dejavnosti (Doležal, 2004).

Poročilo št. 2 je izšlo leta 2005 in navaja, da je delovna skupina med majem 2004 in februarjem 2005 opravila dve izmed zastavljenih nalog, ki sta temeljni za nadaljevanje delovanja in ukrepanje, in sicer: pregled obstoječih prostorsko izvedbenih aktov in opredelitev prostorskih kriterijev. Na osnovi teh dveh sta bila izvedena vrednotenje lokacij vrtičkov in razvrstitev na ustrezne in neustrezne.

Delovna skupina je želela ugotoviti, katera izmed takrat obstoječih območij vrtičkov so legalna (so v skladu s prostorskimi dokumenti), in katera ne. Iz analize in pregleda veljavnih prostorskih izvedbenih aktov je bilo razvidno, da so se določila glede vrtičkov pojavljala le v prostorskih ureditvenih pogojih, in sicer kot dovoljena dejavnost v nekaterih morfoloških enotah znotraj območij drugih rab. V posameznih predelih mesta so bili vrtički povsem prepovedani, v nekaterih brez omejitev dovoljeni, marsikje pa se prostorski izvedbeni akti do njih sploh niso opredeljevali. Ugotovili so, da sta bili legalni dve večji območji vrtičkov (ob Savi na Barju ob AC pri izvozu LJ-jug), ter nekaj manjših lokacij ob južni AC, na Mesarici in za Bežigradom in na zahodnem delu Ljubljane. Ostale lokacije so predstavljale približno polovico vseh vrtičkov v MOL in jih prostorski izvedbeni akti niso opredeljevali. V poročilu so območja, neprimerna za vrtičke določili z vidika varstva okolja in ohranjanja narave, zdravja ljudi, vidika konteksta mest (Doležal, 2005).

Obstoječa vrtičkarska območja so se samo v majhni meri prekrivala s tistimi območji, ki so v takrat veljavnih aktih ali planu trajno namenjena vrtičkarstvu. Po besedah Simonetijeve v času priprave teh dokumentov na nivoju mestne občine ni bilo enoznačno določeno, kako ravnati, zato bi bilo v novih aktih treba določiti nedvoumne pogoje za rabo. V Ljubljani bi bilo vrtičkarstvu treba zagotoviti ustrezen položaj med drugimi rabami prostora in preprečiti nadaljevanje prakse, po kateri lastniki zemljišč, brez omejitev in strokovnih smernic, odločajo o vrtičkarstvu, kot rabi (Simoneti, 2007).

V analizi Urejanje vrtičkarskih območij v Ljubljani je bilo jeseni 2006 analizirano stanje vrtičkov v prostoru:

- Evidentiranih je bilo 320 območij v skupni površini 211,7 ha,
- v večini primerov so bila vrtičkarska območja manjših dimenzij, 229 lokacij manjših od 5000 m², nekaj lokacij pa zelo obsežnih,

- najmanjše območje vrtničkov: 92 m²
- največje območje vrtničkov: 245,138 m²–24.5 ha (Sava Črnuče),
- ocena povprečne velikosti posameznega vrtnička: 10x15 m,
- ocena velikosti posamezne vrtnice: 8 m² (Simoneti, 2007).

V letu 2007 se je Mestna občina Ljubljana odločila, da dokončno uredi problematiko vrtničkov. Vodstvo je bilo v to nekako že prisiljeno, saj so neurejeni vrtnički in lope kvarili videz urejenega mesta. Tako so v decembru 2009 v Štepanji vasi ob Grubarjevem prekopu odprli prve vzorčne vrtničke. MOL je uredila vzorčni vrtničkarski naselji v Štepanjskem naselju ter v Dravljah, in sicer po ureditvenih načrtih Dušana Stuparja in zamisli podžupana Koželja, profesorja urbanističnega oblikovanja na ljubljanski Fakulteti za arhitekturo. Urejena kompleksa v Štepanjskem naselju in Dravljah sestavljata 14 in 49 vrtničkov, v obeh primerih pa je na vsak vrtniček postavljena lopa. Vrtnički merijo od 50 m² do 130 m², cena zanje pa je odvisna od velikosti zemljišča. Pripravljen je tudi projekt vrtničkarskega naselja Črnuče, v katerem predvidenih 66 vrtničkov (Pucelj, 2010).

Slika 1: Tipski vrtnički v Dravljah (lastni arhiv)

Maja 2007 je MU MOL pozvala vse vrtničkarje in lastnike objektov vrtničkov na območju Žal in Črnuč, da do 1. 7. 2007 odstranijo tako vrtničke kot vse druge objekte in naprave, in sicer na svoje stroške (Jazbinšek, 2007).

Na območju v Črnučah za Savo so podrli okrog 150 nelegalnih objektov, že pomladi leta 2009 naj bi bil na tem območju park in 66 novih, enotno urejenih vrtničkov. Po mnenju mestnih oblasti so dosegli ustavitve črnograditeljev, za ostalo pa je, po mnenju vira, zmanjkalo

denarja. Ker se projekt do sedaj še ni zaključil, so nekateri prostor ponovno izkoristili za vrtničkarstvo (Kočar, 2012).

2.5 Normativni okvir urejanja vrtničkov

Trenutno pogoje vrtničkarstva v Mestni občini Ljubljana določajo:

- Odlok o urejanju in oddaji vrtničkov v zakup (Ur.l.RS št., 28/2009).
- Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljana.
- Pravilnik za urejanje območij vrtničkov v Mestni občini Ljubljana (Ur.l.RS št., 83/2009).

Prva zakonska podlaga o vrtničkarstvu v Ljubljani je bil Odlok o urejanju vrtničkarstva na območju ljubljanskih občin, ki je začel veljati leta 1985 (UL SRS 15/1985). Odlok je prenehal veljati s sprejetjem trenutno veljavnega Odloka o urejanju in oddaji vrtničkov v zakup v aprilu 2009 (UL RS 28/2009). Ta se nanaša na zemljišča v lasti Mestne občine Ljubljana in določa pogoje, pod katerimi se ta urejajo in oddajajo v zakup za vrtničke, ter rabo in vzdrževanje vrtničkov. V odloku je vrtniček definiran kot zemljišče, namenjeno za pridelavo vrtnin in sadja ter gojenje okrasnih rastlin za lastne potrebe. Je prostočasna dejavnost, ki vključuje pridelovanje vrtnin in sadja ter gojenje okrasnih rastlin z namenom samooskrbe in negospodarske pridelave. To pomeni, da prodaja zelenjave, pridelane na vrtničku, ni v skladu z odlokom. V 13. členu je ponovno navedeno, da gre za pridelavo in gojenje izključno za lastne potrebe. MOL na podlagi tega odloka oddaja v zakup zemljišča za vrtničke, ki so s prostorskimi akti MOL trajno namenjena za vrtničkarstvo, in zemljišča, na katerih so s prostorskimi akti MOL začasno dovoljeni vrtnički. V skladu z določili predstavniki MU MOL in pet predstavnikov četrtnih skupnosti MOL opravlja naloge v zvezi z oddajo vrtničkov. Strokovne naloge za potrebe komisije pa opravlja organ MU MOL, pristojen za ravnanje z nepremičninami.

Šesti člen odloka določa, da mora biti območje vrtničkov pred oddajo v zakup urejeno in vsaj komunalno opremljeno. Kar naprej v izvedbenem delu opredeljuje, da morajo biti enote urejanja prostora z namensko rabo ZV »trajni vrtnički« priključeni na vodovod, imeti morajo urejeno parkiranje in enotno urejen način ravnanja z odpadki.

Ureditev posameznega območja pa se izvede po načrtu, ki mora biti izdelan skladno s pogoji, določenimi v prostorskih aktih MOL in Pravilniku za urejanje območij vrtničkov v Mestni občini Ljubljana (Ur. I. RS št. 83/2009). MOL odda posamezne vrtničke v zakup z zakupno pogodbo. Odda jih lahko osebam s stalnim prebivališčem v MOL, ki niso lastniki zemljišča v

MOL, primerne za vrtničke. Kriterij za oddajo sta starost in socialni status zainteresirane osebe. Vrtničke se lahko odda v zakup za dobo najmanj enega leta in največ petih let. Po preteku se na predlog zakupnika zakupno razmerje podaljša za dobo od enega do petih let, razen če MOL potrebuje zemljišče za druge namene. Zakupniki za zakup vrtnička plačujejo zakupnino, ki se določi v skladu s predpisi o ravnanju s stvarnim premoženjem občine. Poleg te plačajo še sorazmeren del obratovalnih stroškov in stroškov rednega vzdrževanja, glede na velikost in opremljenost vrtničkov. Glede rabe in vzdrževanja vrtničkov odlok določa, da mora zakupnik obdelovati vrtniček kot dober gospodar in ves čas skrbeti za njegov urejen videz. Na vrtničkih, ki so na vodovarstvenih območjih, je dovoljena pridelava le na za to območje predpisan način. Na ostalih območjih pa se lahko uporabljajo le sredstva za varstvo in gnojenje rastlin, ki jih predpisi dovoljujejo za ekološko pridelavo. Za zalivanje vrtničkov se uporablja predvsem deževnica, ki se zbira v enotno oblikovanih zbiralnikih oziroma posodah za zbiranje vode. Rastlinske odpadke morajo zakupniki odlagati na posebej določenem prostoru za kompostiranje na območju vrtničkov ali na posameznem vrtničku v enotno oblikovanih kompostnikih. Druge odpadke je vsak zakupnik dolžan odstraniti s svojega vrtnička takoj po nastanku v zabojnik za odpadke. Na vrtničkih se ne sme sežigati odpadkov ali kuriti. Ni dovoljeno prosto gibanje ter reja in paša domačih živali. Nadzor nad ravnanji na delih območij vrtničkov, ki so namenjeni javni rabi, opravlja inšpektorat MU MOL. Nadzor nad ravnanji zakupnikov na vrtničkih pa na podlagi zakupnih pogodb opravlja MOL oz. pristojni organ preko skrbnikov zakupnih pogodb.

Pogoje, ki jih je treba upoštevati pri urejanju in opremljanju površin v lasti Mestne občine Ljubljana, trajno ali začasno namenjenih za vrtničkarstvo, in merila za oddajo vrtničkov v zakup določa Pravilnik za urejanje območij vrtničkov v Mestni občini Ljubljana (Ur.l.RS št., 83/2009), sprejet oktobra 2009. Ta določa prednost dodelitve vrtnička v zakup osebam, starejšim od 60 let in tistim, katerih dohodki v njihovem gospodinjstvu ne presegajo določenih odstotkov (določenih v pravilniku) od povprečne neto plače v državi. Del pravilnika je tudi grafičen prikaz povzetka pravil, ki zavzema: pravila za urejanje vrtničkov, idejno zasnovo lope, umestitev lope v vrtničku (dve varianti), primer tipske ureditve območja vrtničkov z lopami in zabojniki na območju 1 ha, primer ureditve s skupnim objektom za shranjevanje orodja, primer brez objektov, prostorski pogled na celotno območje, prostorski pogled v območju vrtničkov.

Slika 2: Primer tipske ureditve območja vrtičkov na območju MOL (Vidmar in Koželj, 2009)

Izvedbeni del Občinskega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljana iz leta 2010 vsebuje priloge, v katerih so napisani podrobni prostorski izvedbeni pogoji za posamezne enote urejanja prostora. Med drugim ti opredeljujejo tudi urbanistične pogoje na podlagi katerih so na določenem območju dovoljeni vrtički. Ti opredeljujejo, na katerem delu območja se lahko izvaja vrtičkarska dejavnost, dopustnost lop, ali je območje treba priključiti na vodovod in na njem urediti parkirišče, če je potrebno izvesti sanacijo območja vrtičkov in omejitve glede na vodovarstveno območje. V prilogi Usmeritve za izdelavo posameznih OPPN so za območja, kjer je vrtičkarska dejavnost dovoljena, opredeljeni ureditveni pogoji vrtičkarstva ter časovna opredelitev rabe in dopustnost gradnje skupnih objektov.

Izvedbeni del Odloka o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana se nanaša na vrtičke kot območja podrobnejše namenske rabe »ZV – površine za vrtičkarstvo«, ki so namenjena prostočasni dejavnosti pridelovanja vrtnin in gojenja okrasnih rastlin za lastne potrebe. Velikost posameznih vrtičkov je opredeljena od 50 do 150 m². V primeru, da ta območja mejijo na javno prometno komunikacijo, morajo biti zaprta z enotno živo mejo, ki omogoča prehodnost po obstoječih poteh. Notranje ločevalne poti med vrtički morajo biti urjene tako, da bodo razmejile vrtičke v pasovih, širokih od 10 do 15 m. Največ 30 % površine posameznega vrtička je dopustno uporabiti za postavitev lope z zunanjo ureditvijo (od teh največ 15,00 m² oziroma 15 % tlakovanih površin). Med prometnicami in na robu območij je dovoljena gradnja žičnatih ozelenelih ograj ali živih meja. Dopustni objekti in dejavnosti na območju so leseni zaboj za shranjevanje orodja (v površini največ 1,6 m x 0,7 m x 0,45 m), lesene lope za shranjevanje orodja, vrtno opreme in podobno (prillični objekt z

največjo velikostjo 2,00 m x 2,50 m, višina do 2,50 m), v primeru, da gre za skupni pritlični objekt, je dopustna višina do 4,00 m s površino do največ 60,00 m² na 1500,00 m² površine vrtičkov, ograje: žičnate ozelenjene ograje ali živa meja med komunikacijami in na robu območja, javne kolesarnice, pomožni infrastrukturni objekti, urejene zelene površine za druženje uporabnikov vrtičkov (v velikosti do 150 m²), otroška igrišča (do 200 m²), montažne sanitarne enote, vodovodni priključek ter parkirišča za uporabnike. Določeni so tudi odmiki od vodotokov (15 m od meje brižine Save in Ljubljanice, najmanj 5 m od meje brižine ostalih vodotokov, najmanj 50 m od lokalnih cest, najmanj 100 m od avtocest, najmanj 30 m od površin za industrijo in od pokopališč).

Slika 3: Urejeno otroško igrišče na območju tipskih vrtičkov v Dravljah (lastni arhiv)

V strateškem delu prostorskega načrta MOL iz leta 2010 je zapisano, da je kmetijstvo kompleksna dejavnost, saj je njegova vloga izrazito večnamenska. V povezavi z urbanim prostorom naj bi tvorilo povezano celoto, v kateri se različne vloge obeh med seboj prepletajo in dopolnjujejo. Med cilji urejanja kmetijskih zemljišč je tudi nov koncept obravnave vrtičkov. V zasnovi in usmeritvah je navedeno, da je treba v OPN MOL ID celovito in sistematično opredeliti območja za vrtičkarstvo. Za to dejavnost so ustrezna večja območja na prehodu mesta v njegovo rekreacijsko in naravno zaledje, zlasti na robovih urbanih kompleksov, ter manjša območja med urbanim tkivom v kombinaciji z drugimi mestnimi zelenimi površinami. Območja morajo biti opredeljena kot posebna namenska raba ter

enotno urejena in opremljena. Podrobnejše usmeritve za urejanje območij vodotokov se nanašajo tudi na omejevanje rabe (gradnje in vrtičkarstva) na obrečnem prostoru.

Julija 2013 je Mestni svet MOL sprejel Osnutek Odloka o urejanju in oddaji zemljišč MOL za potrebe vrtičkarstva. Z osnutkom naj bi površine, namenjene vrtičkarstvu razširili in olajšali njihovo oddajo z novim odlokom. Doslej je odlok določal, da lahko Mestna občina Ljubljana odda le urejena zemljišča, to pa se je zaradi finančnih posledic urejanja zgodilo le leta 2010, ko so uredili in oddali vzorčne vrtičke z lopami v Dravljah in v Štepanji vasi. Po novem bo dovoljeno vrtnariti tudi na kmetijskih zemljiščih. Odlok bo odločal oddajo neurejenih območij v primeru, če občina sama nima zagotovljenih sredstev za urejanje. Zakupniki bodo tako sami izvedli ureditev, bodisi zgolj z lastnimi sredstvi, bodisi z delnim sofinanciranjem občine. Na voljo bo tudi možnost oddaje celotnega območja samo enemu zakupniku, ki bo kot upravnik oddajal vrtičke naprej. S tem bi zmanjšali obremenitev in administrativne stroške mestne uprave. Z oddajanjem občinskih zemljišč v zakup želi občina dvigniti nivo samooskrbe na širšem območju Ljubljane. Poskušali bodo ugoditi tudi številnim pobudam, naj zagotovijo vrtičke tudi mladim, saj odgovarjajo, da po novem odloku starost ne bo več kriterij, kakor je to veljalo v primeru oddaje tipskih vrtičkov v Dravljah in Štepanji vasi. Nadzor nad številnimi pravili bosta opravljala pristojna občinska oddelka in mestni inšpektorji. Župan Jankovič napoveduje, da bodo na vlado znova naslovili predlog, da Mestni občini Ljubljana podeli pristojnost za inšpekcijski nadzor nad enostavnimi objekti na državnih in zasebnih zemljiščih. S tem bi v prestolnici preprečili ponovitev zgodbe o črnih gradnjah, kot na primer v Črnučah (Valencič, 2013).

2.6 Problematika

Značilnosti, ki opisujejo problematične razmere vrtičkarske dejavnosti lahko združimo v štiri krovne skupine (Simoneti, 1997): prostorsko, okoljevarstveno, oblikovalsko in formalno organizacijsko. Vsako posamezno lokacijo, kjer se odvija vrtičkarska dejavnost je treba opredeliti glede ustreznosti in podati natančne pogoje za delovanje vrtičkarstva na njej.

V Mestni občini Ljubljana je na področju vrtičkarstva trenutno največji problem pomanjkanje prostora namenjenega vrtičkom, saj je povpraševanje vedno večje, načrtovanih površin pa premalo. Če se postavimo v vlogo mestnih prebivalcev takoj zatem opazimo vizualen estetski videz vrtičkov. Ta je v večji meri razlog za nejevoljo meščanov in včasih celo nezaželenost te dejavnosti. Zunanji videz vrtičkov v največji meri kazijo razni nelegalni objekti, lope, ki niso v skladu s predpisi, rastlinjaki, polivinilasti tuneli ali kakšne druge

konstrukcije na vrtničku. Podoben območjem vrtničkov dajejo tudi meje oziroma prehod območja vrtnička na sosednje območje.

Vrtničkarstvo lahko ogroža tudi zdravje ljudi, saj pridelki, ki zrastejo v bližini večjih prometnic, dimnikov, bližin odlagališč odpadkov, pokopališč, ob uporabi oporečnih materialov pri gojenju, lahko ob zaužitju vplivajo na zdravje ljudi. Rastline na teh območjih so neposredno izpostavljene emisijam potencialno nevarnih snovi. Z Odlokom o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana iz leta 2010 je določeno, da se na vrtničkih lahko uporabljajo le sredstva za varstvo in gnojenje rastlin, ki jih predpisi dovoljujejo za ekološko pridelavo. Glede uporabe gnojil so v izdelani raziskavi Vrtničkarstvo v Ljubljani (2009) v izvedeni anketi pridobili podatek, da je kar 84 % anketiranih vrtničkarjev uporabljalo organska gnojila. Visok delež lahko pripišemo vedno večji ozaveščenosti in izobraženosti vrtničkarjev.

Slika 4: Primer vrtničkov v Šiški, kjer razni objekti, kupi gradbenih materialov in način prehoda vrtničkov na sosednje območje kazijo videz okolice (lastni arhiv)

Pri umeščanju vrtničarskih območij v prostor je treba upoštevati neprimernost lokacij v ožjih vodovarstvenih območjih, znotraj zgodovinskega mestnega središča, lokacije v neposredni bližini vodotokov, odlagališč odpadkov, večjih prometnic, visokonapetostnih daljnovodov in naprav, ter območja neposredno ob virih onesnaženja. Razmere glede reševanja problematike se izboljšujejo. Z različnimi predpisi je problematična raba omejena, tako se lahko

večji del problemov v zvezi z vrtilčkarstvom rešuje z nadzorom izvajanja dejavnosti, s kontrolami, preverjanjem stanja na terenu in posledično ustreznim ukrepanjem.

3 PREGLED UREDITVE VRTIČKOV DRUGJE PO SLOVENIJI IN EVROPI

3.1 Izbrani primeri iz Slovenije

V vseh večjih mestnih občinah po Sloveniji se zadnjih nekaj let srečujejo z izjemnim povpraševanjem po vrtničkih, kjer bi lahko meščani pridelali svojo zelenjavo. Marsikje so v ta namen že uredili določene površine in sprejeli ustrezne odloke. Slovenija je po stopnji samooskrbe s hrano med zadnjimi v Evropi. Da bi se to stanje spremenilo, se z različnimi projekti in spodbudami stvari z majhnimi koraki spreminjajo. Ker smo želeli izvedeti, kakšno je stanje drugje po Sloveniji, smo spodaj povzeli dva aktualna primera vrtničkarstva.

V Mariboru je v času Evropske prestolnice kulture zaživel prvi skupnostni urbani ekološki vrt. Gre za obdelovalno zemljo na obrobju blokovskih naselij, kjer imajo tamkajšnji prebivalci možnost dobiti svojo gredico za lasten vrtniček. Zasnovan je poseben model skupnih vrtov, ki najemnikom nudi gredice in skupne površine, na katerih je postavljena skupna lopa, pokrit prostor s klopmi, otroško igrišče, travnat del, potke, skupni nasadi in grmičevja. Na območju je 85 vrtničkov v izmeri 50 oz. 100 m². O velikosti vrtničkov na predlog vrtničkarja ter na podlagi njegovih zmožnosti in razpoložljivih vrtničkov odloča vrtni odbor. Stroški so približno 1,1 eur/m² letno (MMC RTV Slovenija, 2012). Pri zasnovi ideje so se opirali na prakse iz Avstrije, Nemčije, Anglije, Irske in Združenih držav. Kot dober primer je služil tudi načrt nikdar realiziranega projekta iz osemdesetih let. Za najprimernejšo lokacijo so določili Borovo vas v mestni četrti Radvanje, ki se nahaja v bližini drugih vrtničkarjev in na najbolj gosto poseljenem delu mesta. Uspešnost projekta se kaže že z izjemnim odzivom ljudi v Mariboru, kot tudi v partnerskih mestih in drugih večjih mestih v Sloveniji. Odkar so začeli z delom na lokaciji, je povpraševanje po vrtničku presegalo zmožnosti skupnostnega urbanega vrta. Urbani vrtnarji se poleg vrtnarjenja redno udeležujejo sestankov, predavanj in delovnih akcij, ki so organizirane že od poletja 2011. Delavnice o samoorganiziranju, vrtnarjenju, ekološki in biodinamični pridelavi, o permakulturi in o skupnostni rabi prostora potekajo od dvakrat do trikrat na mesec. Udeležujejo se jih tudi entuziasti iz Ljubljane in nekateri drugih mest, ki želijo s podobno prakso začeti tudi v svojem urbanem okolju (CAP, 2012).

Drug izbran primer je začel nastajati pred dobrimi petintridesetimi leti ob velenjskem jezeru, to je vrtničkarsko naselje, ki mu domačini pravijo Kunta Kinte. Na pet hektarov velikem zemljišču stoji 250 tipskih hišic, okoli vsake pa je približno 200 m² zemlje, namenjene vrtnarjenju in preživljanju prostega časa v naravi. Kot pravi Meh, župan mesta Velenje, sta obstajali ideja in potreba, da bi ljudem organizirano ponudili življenje v naravi. Naselje je

nastalo na območju, kjer se tla zaradi izkopavanja v rudniku Velenje takrat še niso povsem umirila. Polovica naselja je še vedno v lasti Premogovnika Velenje, polovica pa je v občinski lasti. Že na začetku so bili določeni gabariti, streha, gradbeni materiali in barva objekta. Kasneje je naselje dobilo ograjo, natančen in zelo strog hišni red, upravljavca, celo hišnika in pozneje komunalno infrastrukturo, razen elektrike iz omrežja. Nekateri lastniki vrtičkov odsotnost elektrike vidijo kot prednost, saj se bojijo, da bi se zaradi elektrike katera od hišic na hitro spremenila v delavnico. Ne dolgo nazaj so lastniki kar sami poskrbeli za vodovod. Trenutno je v ospredju tema ločeno zbiranje odpadkov. Lastniki pravijo, da z zunanjim videzom nihče nima težav. Natančno je namreč določeno, kaj se sme in kaj ne. Če kdo kljub temu stori kaj na svojo pest, ga upravljavec naselja nemudoma opozori. Naselje ima odbor, ki komunicira z upravljavcem, podjetjem Habit. Velenjčani lahko gredice obdelujejo tudi na Gorici. Vendar tu ni takega nadzora kot v prej omenjenem naselju, na vrtičkih so polivinil, sodi, lesene barake in podobno. Ker si ne želijo, da bi ob vstopu v mesto vrtički metali slabo luč, so se lotili reševanja problematike. Najemnina za gredice na Gorici znaša dvajset evrov letno (Kotnik, 2011).

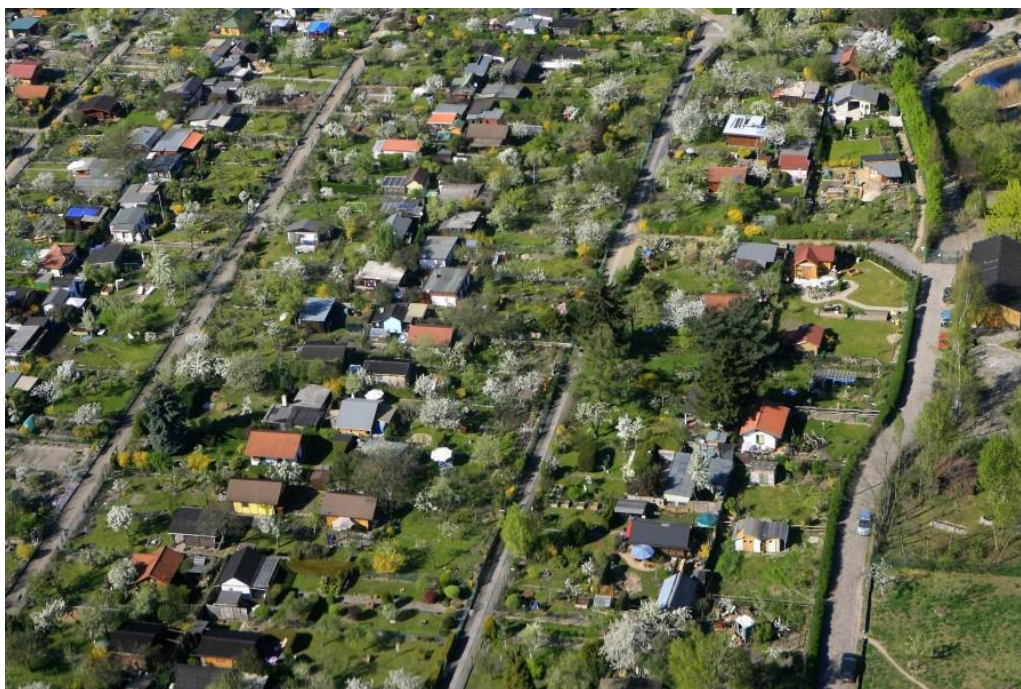
Vrtičkarstvo je značilna dejavnost urbanega okolja, razširjena po vsem svetu. Motivi nastanka so povsod podobni in se kot pojavnost oblik manifestira v dokaj podobnih potezah. Precejšne razlike se pojavljajo v načrtnosti, organiziranosti in enotnosti. Zaradi tega se pojavlja različen vtis urejenosti območij vrtičkov. Vrtički v Avstriji in Nemčiji so v primerjavi z ljubljanskimi bistveno bolj urejeni in sistematično vključeni v prostorske načrte mest. Ljubljansko vrtičkarstvo lažje primerjamo z nizozemskim, ki je marsikje neurejeno, celo rahlo kaotično (Jamnik, Smrekar, Vrščaj, 2009).

V teh časih lahko opazimo vrnitev vrtov v mesta. Ob velikem porastu gospodarstva v letu 1960 so ljudje začeli opuščati urbane vrtičke, ne izključno zaradi socialnega statusa, mnogi so na primer želeli dokazati, da jim hrane ni več treba gojiti, ampak jo lahko kupijo. Danes se odraža ravno nasprotno, ljudi v javnosti ni več sram, da vrtnarijo, sedaj so na to ponosni. Opaža se premik v stanje nematerialnih vrednot in življenjskega sloga. Naredi sam in posadi sam, pomeni odkrivanje svojega izražanja z doma pridelanimi izdelki. Aktualen je način življenja, kjer se izogibaš izdelkom industrijske proizvodnje. V zadnjih letih so se združili ljudje iz različnih okolij in s skupnimi močmi planirali ekološke vrtove v večjih evropskih mestih. S sosedsko pomočjo so vrtičkarji preuredili zapuščena zemljišča v prostor, kjer se ljudje družijo, povezujejo in sodelujejo v skupnih dejavnostih. Nova vrtičkarska gibanja so mlada, raznolika in heterogena. Na spletni strani www.mundraub.org lahko poiščemo sadna drevesa in grme, katerih plodove lahko odtrga kdorkoli. Ta dejavnost je vedno bolj razširjena. Tudi v Sloveniji sta registrirani dve taki mesti.

Ljudje se učijo, kako lahko sami zgradijo vrtničke na tleh, oknih, balkonih in strehah, kako lahko sami postavijo namakalni sistem. Vedno bo obstajala potreba po iznajdljivosti in produktivnosti. Z izmenjavo znanja med uporabniki, se ustvarja novo nadgrajeno znanje (Urban Gardening as a Corrective for Homo Economicus, 2013).

3.2 Nemčija

Danes je v Nemčiji več kot 1,3 milijona vrtničkov, ki se razprostirajo na 470 km². V Berlinu so leta 2006 prekrivali 5 % mestnega ozemlja. Že v letu 1919 so Nemci območja vrtničkov zakonsko zaščitili s tako imenovanim Zakonom o vrtničkih in najemu parcel. Leta 1983 je bil ta zakon dopolnjen in spremenjen v še vedno veljavni Zvezni zakon o vrtničkarstvu. Nemčija je bila prva država, ki je vrtničkarstvo kot dejavnost in trajno rabo prostora vključila v prostorsko zakonodajo. Z zakonom je določeno, da je ob ukinitvi določenega vrtničarskega območja treba zagotoviti nadomestna zemljišča. V prostorskem načrtu Berlina iz leta 2009 je 79 % vrtničkov trajno zavarovanih. Vendar ta načrt nima značaja obvezujočega uradnega akta. V celotni državi obstaja približno 15.000 društev in neprofitnih organizacij (Urban Gardening as a Corrective for Homo Economicus, 2013) . Povprečna velikost vrtničkov v Berlinu je približno 250 m², v vzhodnem delu mesta so parcele velike tudi do 600 m² (Der Tagesspiegel, 2005).

Slika 5: Vrtnički v Berlinu prekrivajo precejšen del mesta (Die Welt, 2012)

Mesto Hannover v Nemčiji je zaradi številnih parkov in vrtičkov poznano kot »mesto vrtov«. V primerjavi z drugimi velikimi mesti ima zelo dobro razvito vrtičkarsko gibanje. Približno 1000 ha vrtičkov predstavlja kar 5 % celotnega urbanega območja. Vrtički so enakomerno razporejeni po celotnem urbanem območju in predstavljajo pomemben del mestne zelene infrastrukture. Okrog 90 % obstoječih vrtičkov je trajno zaščitenih z načrti rabe prostora na pravni podlagi ali zakonom o vrtičkih. Najemne pogodbe za trajne vrtičke so običajno sklenjene za nedoločen čas. Spodbujanje in podporo vrtičkarstvu nudi služba urbanega zelenega okolja v Hannoveru. Občina, ki ima v lasti 70 % zemlje vseh vrtičkov v mestu, jo odda društvu vrtičkarjev. V podporo niso le vrtičkarjem na občinski zemlji, ampak tudi ostalim, ki imajo vrtiček na zasebni zemlji. V mestu Hannover je organizirano vrtičkarsko društvo, katerega naloge so: zastopanja interesov svojih članov, usposabljanje strokovnih svetovalcev, ki nudijo pomoč pri raznih vprašanjih v zvezi z vrtički, zagotavljanje ocenjevanja in vrednotenja vrtičkov v primeru spremembe najemnika. Društvo je sestavljeno iz ene ali več družin. V okviru skupnosti je organizirana tudi oskrba skupnih območij. Ta območja so prav tako namenjena javnosti, saj so uporabljena kot pomembna povezava v urbanem okolju (Urban allotments gardens, 2013).

3.3 Švedska, Göteborg

Obsežna raziskava o skupnih vrtovih po svetu je pokazala, da za obdelovanje vrtičkov v mestih obstajajo različni razlogi. Marsikomu vrtnarjenje omogoča tudi lažje preživetje. Razni vrtički so lahko samostojni, projekti skupnosti, šolski projekti ipd. Temu trendu, ki se širi po vsem svetu, sledi tudi značilno poindustrijsko pristaniško mesto Göteborg. Danes vsak vrtiček v mestu tako ali drugače sodeluje z občino. Od leta 2007 so se v Göteborgu s pojavom skupnostnih vrtov začele oblikovati razne organizacije. Če na hitro raziščemo situacijo na spletu, opazimo, da si vse organizacije delijo skupno vizijo, katere cilj je spreminjanje družbe z vrtnarjenjem v mestu, na tak ali drugačen način. Organizacije so usmerjene k povezovanju vrtičkarjev, kvalitetnejšemu življenju, povezanosti z naravo, trajnostnemu razvoju in tradiciji. Glavne vizije so povezane z ekologijo, klimatskimi spremembami in trajnostnim razvojem. Organizacije so med sabo povezane in sodelujejo. Obdelovalci vrtičkov v mestih so začeli tesnejše sodelovati z občino in lastniki nepremičnin (Rosengren, 2012).

Mistra urban Future je mednarodni center za trajnosti urbani razvoj, ustanovljen s strani sedmih organizacij regije Göteborg. Njegova naloga je preoblikovanje trenutnega ne trajnostnega urbanega razvoja mesta. Mestno in predmestno kmetovanje v Göteborgu je vse

bolj izpostavljena tema v urbanem planiranju in raznih razpravah. Zadnje raziskave kažejo, da ima 20 % prebivalcev željo po obdelovanju vrtilčka. Tako je nastala potreba po organiziranem odzivu na vprašanja prebivalcev in službah, ki so odgovorne za to. Da bi rešili nejasnosti s strokovnim pristopom, je odbor za park in krajino, za zemljo v njihovi lasti, dal upravni službi napisati smernice za obdelovanje zemlje (Sustainable food in urban communities, 2012).

3.4 Anglija, Cardiff

Zgodovina vrtilčkarstva v Angliji sega v leto 1732. V Birminghamu, se naj bi iz tistega časa, nekaj vrtilčkov ohranilo še do danes. Vrtilčki v Nottinghamu se smatrajo za najstarejše vrtilčke v Angliji in naj bi bili v uporabi že od leta 1830, pa vse do danes. V letu 2008 je bilo v državi 330.000 vrtilčkarjev, na seznamu v čakalni vrsti pa čaka že milijon zainteresiranih (Wikipedia, 2012).

Cardiff razpolaga z 28 aktivnimi območji vrtilčkov s skupno površino 54,8 ha, z več kot 2000 najemniki zemljišč. Po vrtilčkarstvu je veliko povpraševanja, trenutno imajo vse površine dolgo čakalno vrsto, nekatere tudi do 5 let. V čakalno listo se lahko prijavijo le prebivalci Cardiffa. Na spletu si vrtilčkarji lahko preberejo priročen vodič z navodili o vzdrževanju vrtilčka, povzetek pravil, najemni pogodbi, koristih nasvetih za sajenje in upravljanje vrtilčka. V sodelovanju z imetniki vrtilčkov je bila razvita The Cardiff Allotment Strategy (vrtilčarska strategija Cardiffa), ki določa način, po katerem se bo vrtilčkarstvo v Cardiffu ravnalo. Za postavitev lope, rastlinjaka, polivinilastega tunela, kletko za zaščito sadnih dreves, ali katere druge konstrukcije na vrtilčku, je treba pridobiti dovoljenje sveta. Mere in omejitve konstrukcij so striktno določene. Nekatera območja imajo vrtilčarska društva, ki skrbijo za interese najemnikov vrtilčkov in lahko organizirajo celo količinske nakupe (bulk purchases) semen, komposta, gnojil ipd. Celotna velikost vrtilčka je običajno 250 m², začetniki navadno začnejo z manjšo parcelo. Letno imajo vrtilčkarji možnost najeti tudi zabojo za shranjevanje ali hišico. Cene vrtilčkov se gibljejo okrog 7,5 funta na 25 m², odvisno od kategorije. (Cardiff Council, 2010).

V preglednici 1 so prikazane površine vrtilčkov v mestih. Tretji stolpec prikazuje delež površine vrtilčkov glede na celotno območje mesta. Ti deleži se gibljejo od 0,5 % (Cardiff), pa kar do 4,9 % (Berlin). Kar precej pa se med seboj razlikujejo tudi površine vrtilčka na prebivalca mesta.

Preglednica 1: Površine vrtičkov v mestih (lastni prikaz)

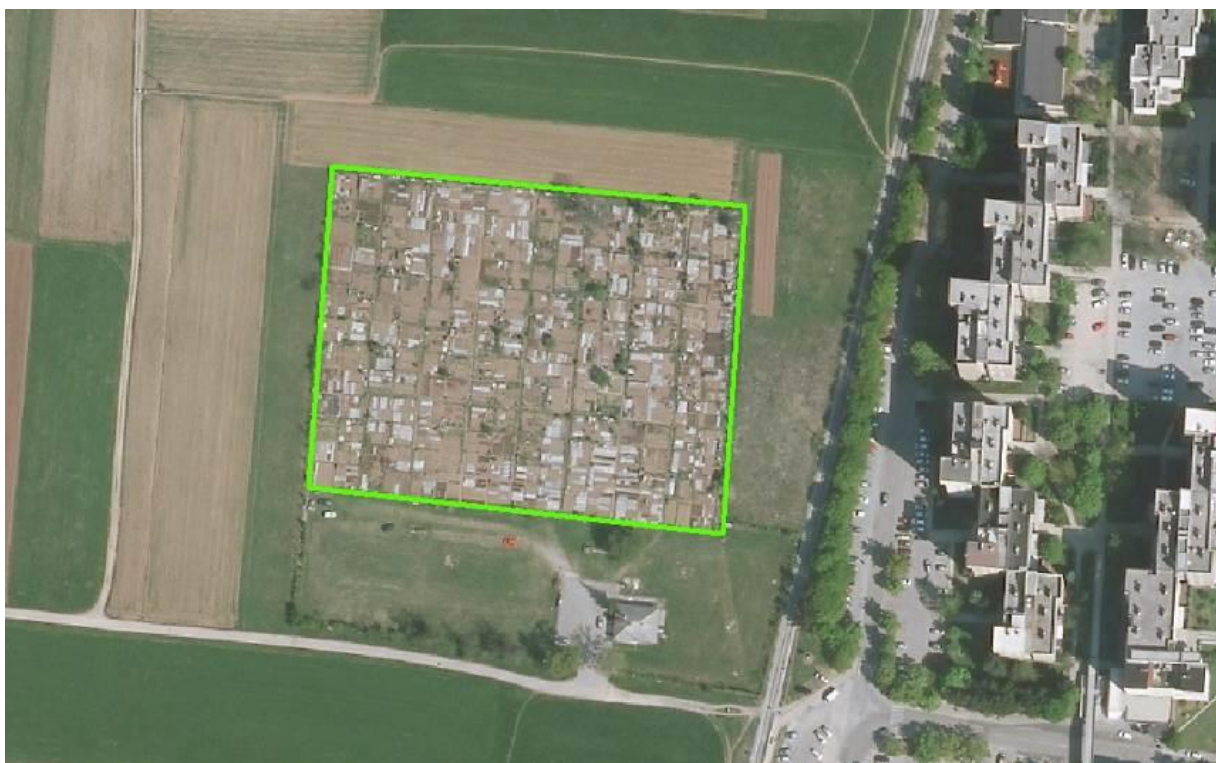
	Skupna površina vrtičkov [ha]	Odstotek površine glede na celotno območje mesta	Površina vrtička na prebivalca [m ²]	Povprečna površina vrtička [m ²]
Ljubljana	166,8	0,6 %	6	160
Berlin	3018,3	3,4 %	9	250
Hannover	2041,3	4,9 %	19	300
Cardiff	75,0	0,5 %	2	250

4 ANALIZA VRTIČKARSTVA V MESTNI OBČINI LJUBLJANA

4.1 Metoda dela

Večji del podatkov za teoretični del smo pridobili iz že izdelanih študij na temo vrtilčkov v Mestni občini Ljubljana, nekaj podatkov pa smo pridobili tudi na spletu (Uradni list Republike Slovenije, spletnih straneh občin, organizacij, raznih medijev ipd.)

V analitičnem delu naloge smo na podlagi digitalnih ortofoto posnetkov (DOF) iz leta 2010 v programskem orodju ArcGIS izdelali karto s prikazom območij vrtilčkov v Mestni občini Ljubljana v letu 2010. S pregledovanjem DOF posnetkov v programskem orodju ArcGIS smo poiskali območja z značilnim vzorcem vrtilčkov in jih označili s poligoni z orodjem Construction tool. Z označevanjem območji smo izdelali nov sloj »stanje vrtilčkov 2010«.

Slika 6: Primer zajemanja območja vrtilčkov (lastni arhiv)

Težava se je pojavila pri prepoznavanju vzorca, saj lahko manjša območja vrtilčkov zamenjamo z vrtilčki lastnikov hiš na zasebnih parcelah in obratno, območja smo v tem primeru določili z logičnim sklepanjem (oddaljenost od hiš, bližina večjih večstanovanjskih objektov, vidne meje parcel, prisotnost lop, dovoz, bližine parkirišč, oddaljenost od centra mesta) in z ogledom na terenu.

Pri izdelavi karte smo naleteli tudi na težavo, ker so bila nekatera območja vrtičkov s cesto razdeljena na več delov, vendar se opazi, da gre za eno območje. Ker smo pri zajemanju podatkov v programskem orodju ArcGIS zajeli vsak del posebej, smo na koncu te površine združili z orodjem Union. Tako smo dobili realnejše število območij. Na ta način smo dobili 23 novih združenih območij.

Izdelali smo tudi karte, na katerih so prikazana območja vrtičkov v letih 1984, 1995 in 2006. Iz predhodno izdelanih raziskav Griup (1984), Simoneti (1997) in študije Strokovne podlage za urbanistično in krajinsko zasnovo ter prostorski red (2007), smo pridobili potrebne podatke, ki jih je izdelalo podjetje LUZ, d.d.

Na podlagi izdelane analize stanja in DOF posnetkov iz leta 2010 smo izračunali povprečno površino vrtička. Na različnih lokacijah smo zajeli območja vrtičkov, katerih meje so bile iz posnetkov jasno vidne. Površino zajetega območja smo delili s številom vrtičkov na zajetem območju (slika 7). Povprečno površino smo določili na osnovi vzorca v katerem je na 29 različnih lokacijah zajeto skupaj 204 vrtičkov.

Slika 7: Primer zajema za določitev povprečne površine vrtička. Rdeča barva prikazuje območje zajema, zelena razdelitev območja na vrtičke (lasten arhiv)

Na MOL smo pridobili podatke o načrtovanih površinah za vrtičkarstvo v Ljubljani iz izvedbenega dela Občinskega prostorskega načrta Mestne občine Ljubljane:

- Območja podrobnejše namenske rabe-ZV, »trajni vrtički«,
- začasno dopustni vrtički (od izvedbe načrtov),
- dopustni vrtički v drugih namenskih rabah,
- možna ureditev vrtičkov znotraj OPPN.

S programskim orodjem ArcGIS smo izdelali primerjavo zgoraj naštetih podatkov s podatki iz analize stanja v letu 2010. Površine prekrivanja smo pridobili z orodjem Intersect, ki izračuna geometrične preseke vseh vhodnih območij.

4.2 Prikaz rezultatov izvedene analize

V preglednici 2 so prikazane izračunane površine vrtičkov v analizah, izdelanih za stanje iz let 1984 (Slika 7), 1995 (Slika 8), 2006 (Slika 9) in 2010 (Slika 10). Od leta 1984 do leta 1995 je opaziti porast skupne površine vrtičkov za 53 ha. V naslednjih letih se je skupna površina vrtičkov opazno zmanjšala in se do leta 2010 še skrčila za kar 91 ha. S primerjavo območij vsake novejša analize s prejšnjo opazimo, da se v vseh primerjavah ohrani približno dve tretjini istih območij vrtičkov. Četrty stolpec v preglednici prikazuje, kolikšen delež obravnavanega območja zavzemajo vrtički, ki so bili na tem območju že v prejšnji izdelani analizi. Ta delež je z vsako novo analizo vedno večji, kar pomeni, da območja, ki se ohranijo, zavzemajo vedno večji delež območij v novejši analizi. Iz zadnjega stolpca lahko vidimo, da je novih površin, kjer se odvija vrtičkarska dejavnost, vedno manj.

Preglednica 2: Površine vrtičkov v MOL po letih (lastni izračun)

Leto analize	Skupna površina vrtičkov v [ha]	Površina prekrivanja območij obravnavane analize s prejšnjo analizo [ha]	Odstotek območij obravnavane analize s prejšnjo analizo	Ohranjenih površin v [ha]	Novih površin [ha]
1984	205	/	/		
1995	258	132	51%	130	130
2006	212	145	69%	150	66
2010	167	145	87%	150	22

Preglednica 3 prikazuje analizirane podatke po izvedbenem delu Občinskega prostorskega načrta MOL (Slika 11). Območja podrobne namenske rabe, trajni vrtički, so v večini odmaknjeni iz mesta, njihova površina znaša 46 ha. Začasna dopustna območja vrtičkov do izvedbe načrtov so locirana izven mesta in zavzemajo površino 154 ha. Dopustni vrtički v drugih namenskih rabah prikazujejo območja drugih namenskih rab, na katerih so pod določenimi pogoji, opredeljenimi za vsako območje posebej, vrtički dopustni. Površina teh območij je 24 ha. Izven centra mesta so določena tudi tri večja območja za možno ureditev vrtičkov znotraj OPPN, s skupno površino 25 ha. Površine vrtičkov iz analize stanja v letu 2010 se v 63 % pokrivajo z območji, kjer je ta dejavnost tako ali drugače načrtovana, možna ali dopustna (Slika 12). Treba je poudariti, da so v podatkovnem sloju »dopustni vrtički v

drugih namenskih rabah« v večini primerov zajeta celotna območja, vključno s stavbami in asfaltiranimi površinami, ki skupaj zavzemata polovico območja.

Preglednica 3: Površine načrtovanih območij vrtičkov (OPN MOL, 2012)

Načrtovana območja vrtičkov iz OPN MOL (2012)	Površine območij [ha]
Območja podrobne namenske rabe ZV trajni vrtički	46
Začasno dopustni vrtički do izvedbe načrtov	154
Dopustni vrtički v drugih namenskih rabah	24
Možna ureditev vrtičkov znotraj OPPN	25

Na območju MOL se nahaja kar nekaj za vrtičkarsko dejavnost primernih degradiranih območij, ki so v takem stanju že daljše obdobje. V času finančne krize je takih območij vedno več, saj velikokrat ni dovolj finančnih sredstev za gradnjo predvidenih objektov. Da ta območja v času čakanja na začetek izvajanja načrtovanih projektov ne bi bila brez vsebine, bi jih lahko začasno v še večji meri izkoristili za namen urbanega vrtnarjenja. S tem bi prazna degradirana območja dobila vsebino, na voljo pa bi imeli nove, zaradi velikega povpraševanja potrebne vrtičkarske površine.

Na podlagi stanja 2010 smo izračunali povprečno površino posameznega vrtička, ta znaša približno 160 m². Izračunana je na osnovi območij vrtičkov, določenih na podlagi DOF 2010. Iz analize stanja v letu 2010 je razvidno, da vrtički v MOL prekrivajo 167 ha, kar znaša četrtno manj, kot površina prejšnje analize, izdelane za stanje v letu 2006. V letu 2010 število vrtičkarskih območij iz prvih dveh velikostnih razredov zavzema skoraj četrtno vseh vrtičkarskih območij, kar ne velja za stanje iz leta 2006. Eden od razlogov je lahko prehajanje večjih območij vrtičkov na več manjših. Take primere je moč opaziti tudi na DOF posnetkih, kjer se ponekod opazijo sledi zapuščenih vrtičkov. Podatkovni sloj zajema skupaj kar 426 območij. Najmanjše območje, ki smo ga zajeli pri izdelavi podatkovnega sloja stanje 2010, je znašalo 76 m², največje pa 213.016 m². V analizi za leto 2006 je bila velikost najmanjšega območja 92 m², največjega pa 245.138 m². V obeh primerih sta dve največji območji v Črnučah za Savo in Trnovo. Primerjava velikosti vrtičkov v MOL iz let 2007 in 2010 v različnih velikostnih razredih je prikazana v preglednici 4.

Preglednica 4: Primerjava velikosti vrtilčkov v MOL v letih 2007 (Simoneti, 2007) in 2010 (lastni izračun) v različnih velikostnih razredih

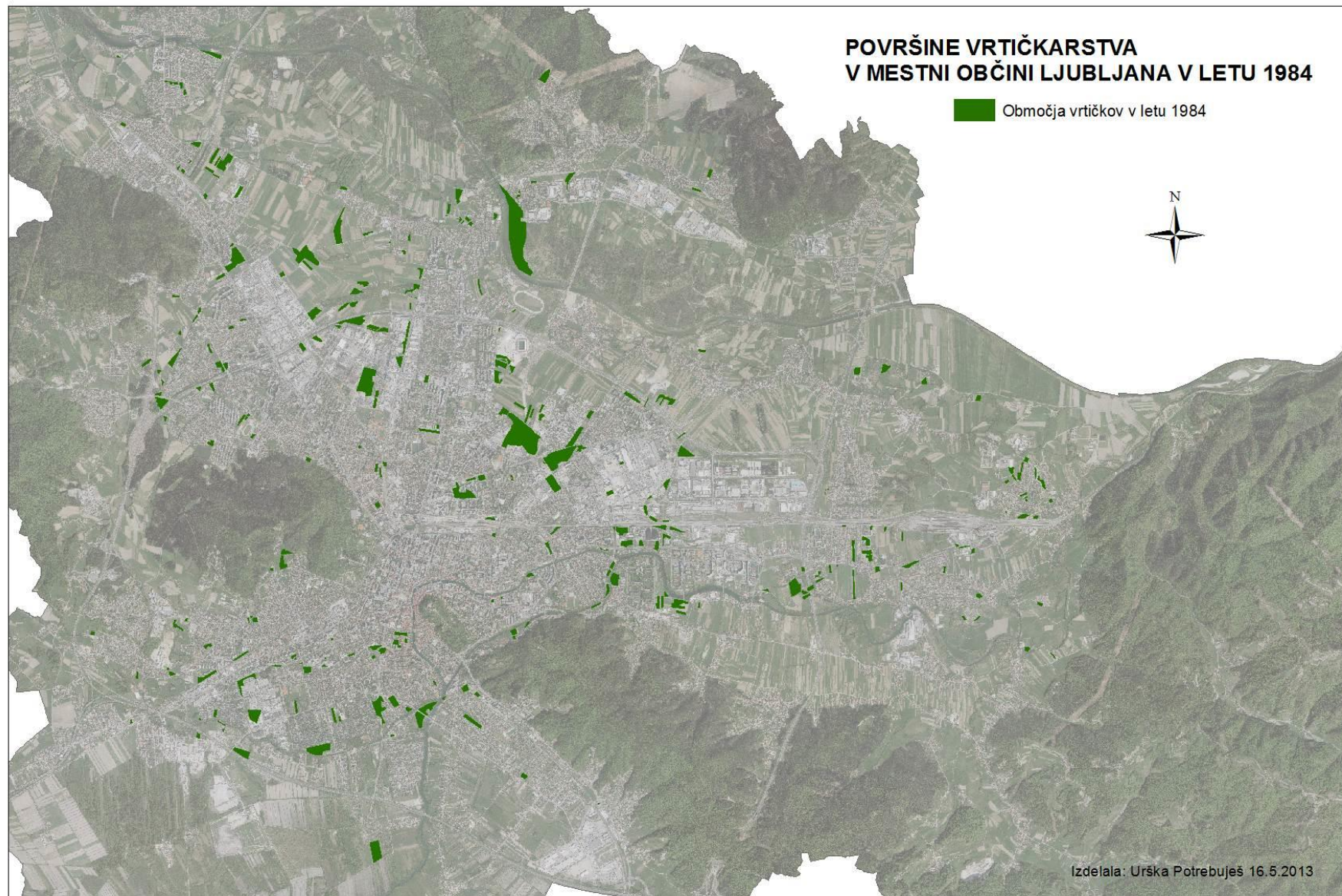
Velikostni razred [m ²]	Podatki iz izdelane analize stanja vrtilčkov v MOL iz leta 2010		Podatki stanja vrtilčkov v MOL iz leta 2006	
	Št. območij vrtilčkov	Seštevek območij [m ²]	Št. območij vrtilčkov	Seštevek območij [m ²]
90-500	115	212.393	24	7.628
500-1.000	84	52.330	47	35.928
1.000-1.500	52	53.651	44	55.461
1.500-2.000	30	42.367	26	46.791
2.000-3.000	38	76.955	41	100.116
3.000-4.000	25	69.151	30	104.938
4.000-5.000	18	64.515	17	73.990
5.000-6.000	9	39.081	9	49.152
6.000-7.000	10	49.429	17	110.179
7.000-8.000	4	22.522	6	43.596
8.000-9.000	7	47.137	9	75.190
9.000-10.000	6	50.320	4	38.697
10.000-15.000	10	105.419	19	243.938
15.000-20.000	8	119.922	7	121.971
20.000-25.000	2	39.174	6	129.834
25.000-30.000	1	23.304	7	189.837
30.000-40.000	2	58.443	2	69.787
40.000-50.000	1	48.578	0	0
50.000-60.000	1	51.969	1	50.272
60.000-70.000	1	63.231	1	69.860
70.000-80.000	0	0	0	0
80.000-90.000	0	0	1	82.826
90.000-100.000	0	0	0	0
100.000-250.0000	2	378.221	2	417.224
Seštevek	426	1.668.112	320	2.117.215

Iz preglednice 5 je razvidno, da se je od leta 2006 do 2010 delež območij od 90 do 10000 m² povečal za 7 % in sorazmerno zmanjšal delež območij v velikosti od 10000 do 250000 m².

Preglednica 5: Število vrtičkov glede na velikost (90-10000 m² in 10000-250000 m²) v letih 2010 in 2006

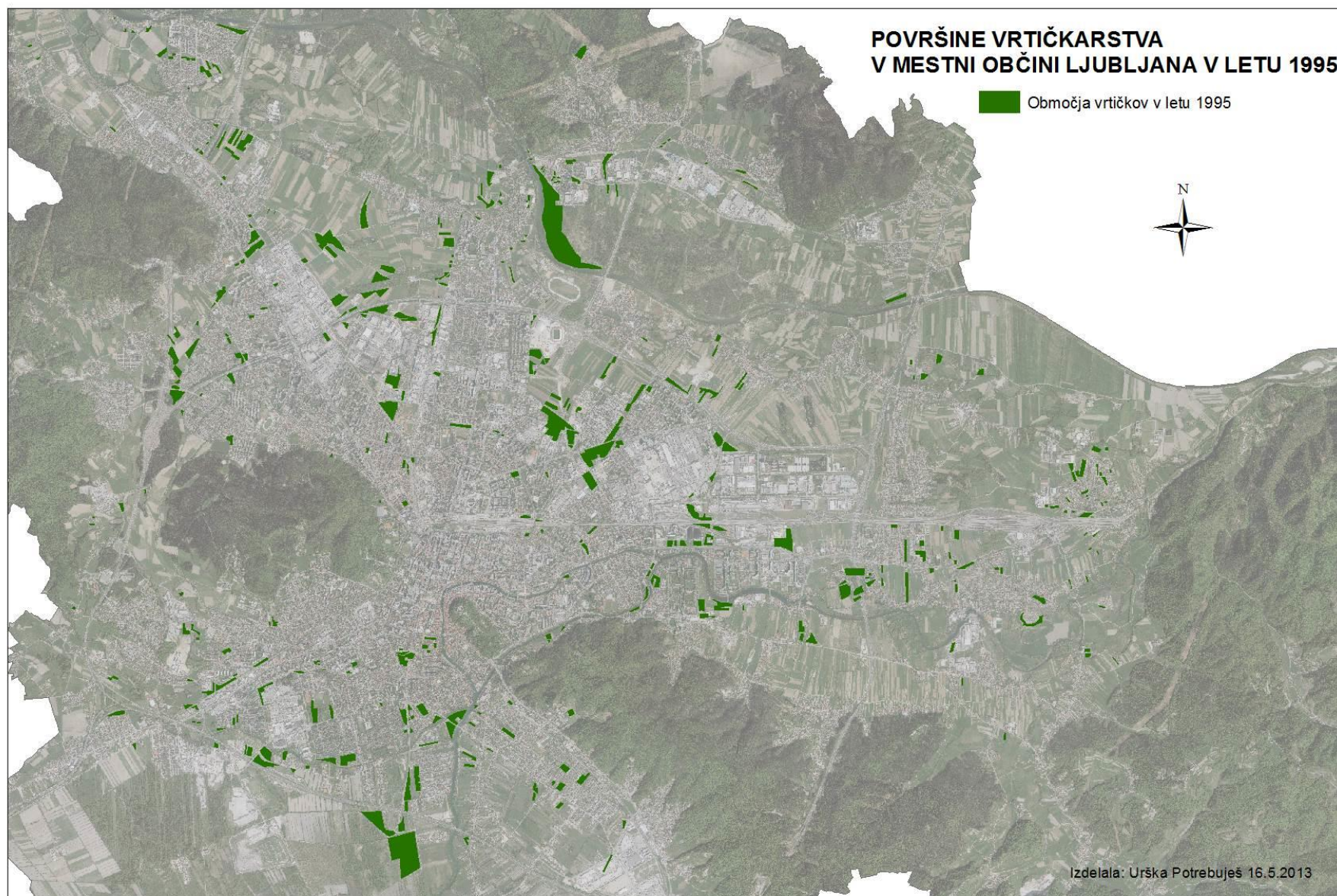
Velikostni razred		90-10.000 m ²	10000-250.000 m ²	Seštevek
Podatki stanja v prostoru iz leta 2006	Število vrtičkarskih območij v velikostnem razredu	274	46	320
	delež vrtičkarskih območij v velikostnem razredu	86%	14%	
Podatki stanja v prostoru iz leta 2010	Število vrtičkarskih območij v velikostnem razredu	398	28	426
	delež vrtičkarskih območij v velikostnem razredu	93%	7%	

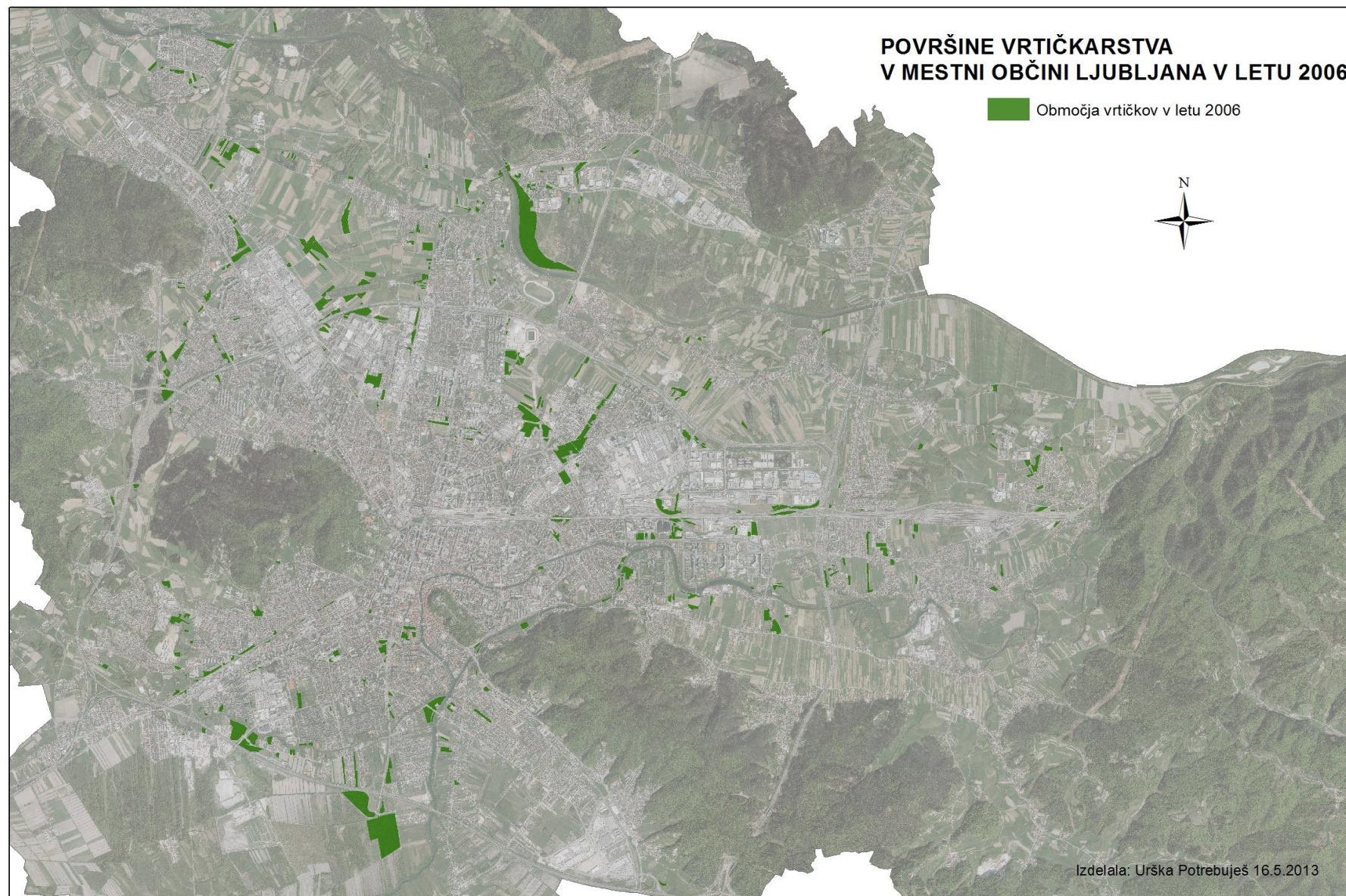

Slika 8: Karta površin vrtičkarstva v MOL v letu 1984 (lastni prikaz na osnovi LUZ, 1984)

Potrebuješ, U. 2013. Analiza in usmeritve... vrtičkov na območju Mestne občine Ljubljana.
Dipl. nal. – VSŠ – B. Ljubljana, UL FGG, Odd. za geodezijo, Tehnično upravljanje nepremičnin.

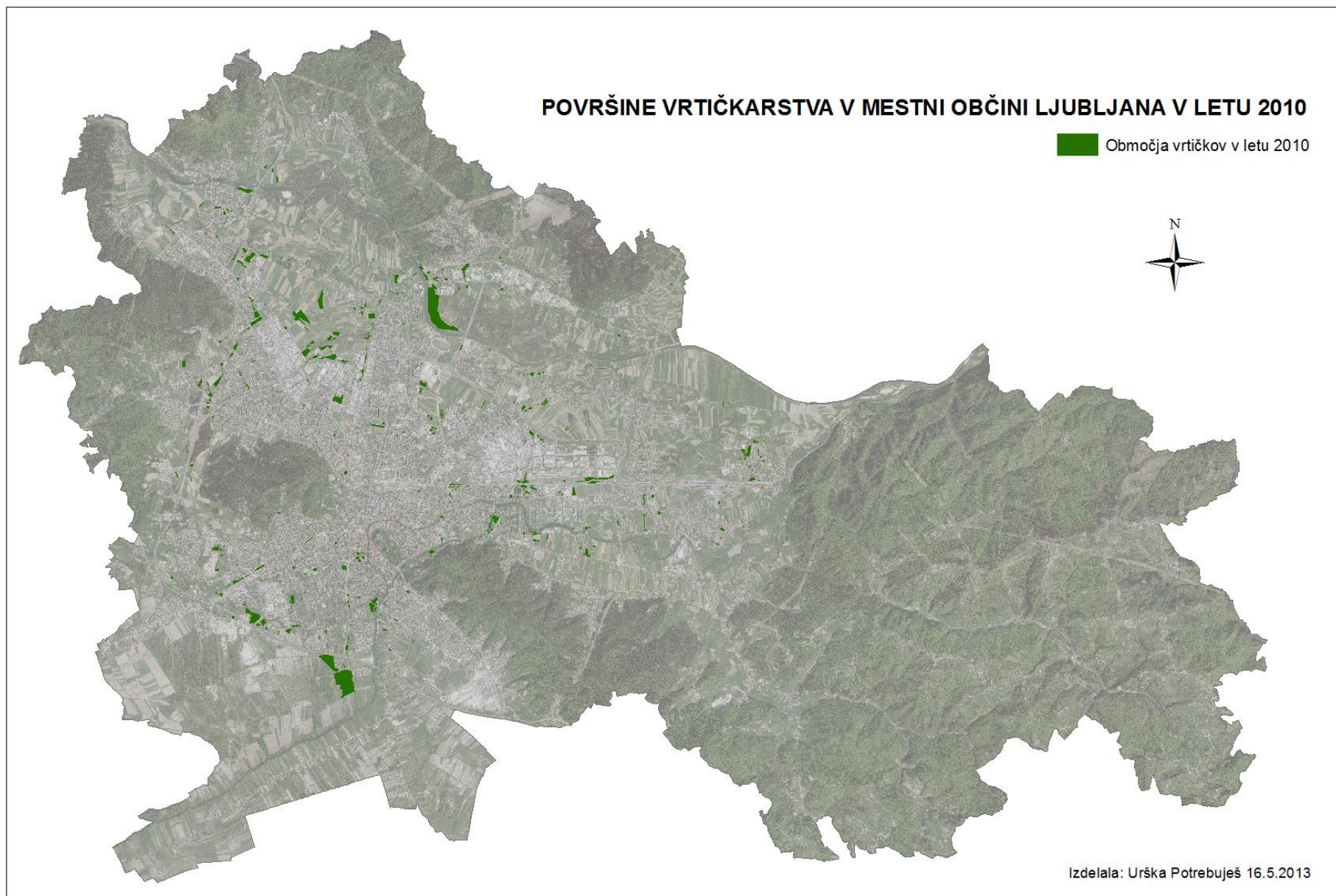

Slika 9: Karta površin vrtačkarstva v MOL v letu 1995 (LUZ, 1995)

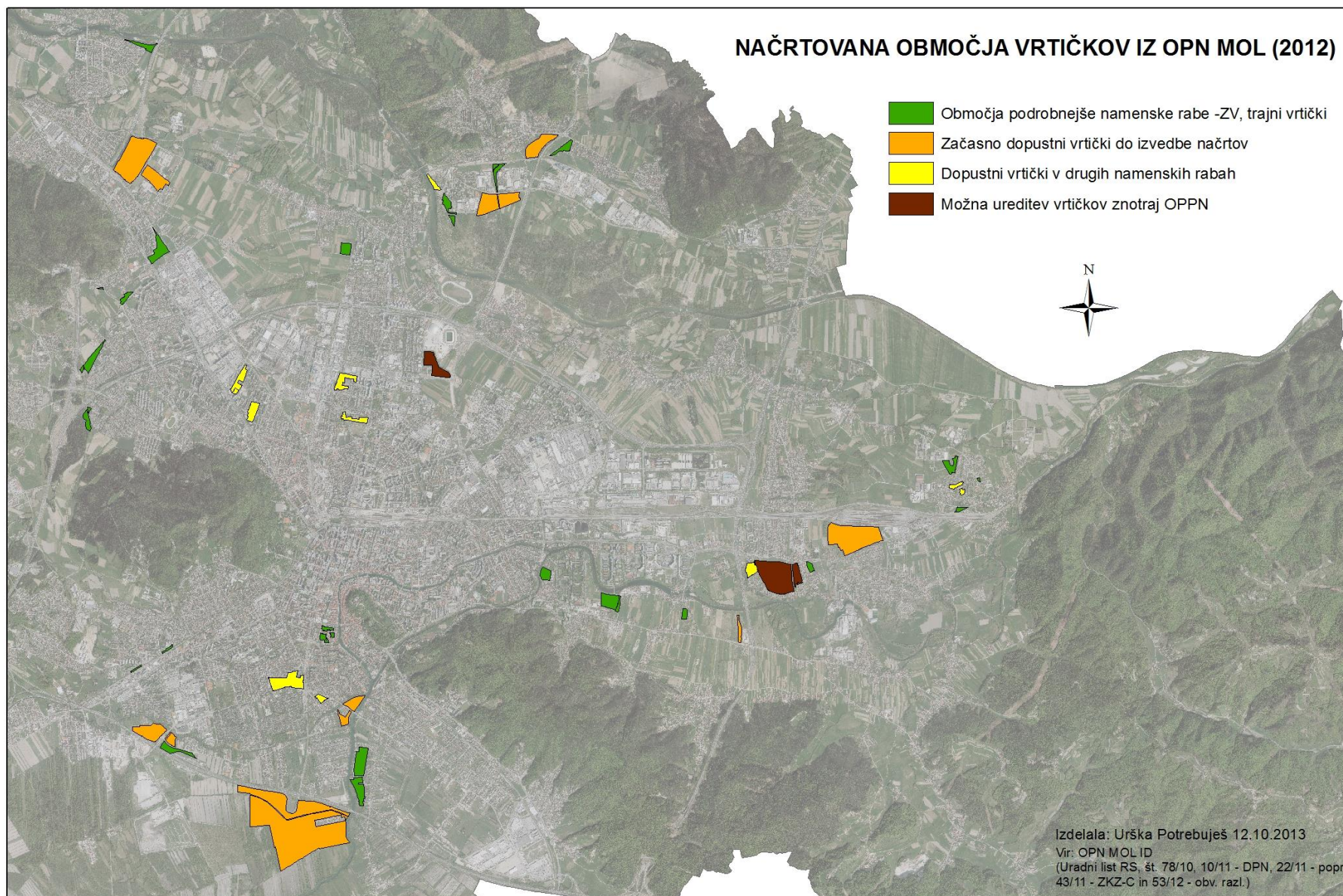

Slika 10: Karta površin vrtičkarstva v MOL v letu 2006 (LUZ, 2007)

Potrebuješ, U. 2013. Analiza in usmeritve... vrtičkov na območju Mestne občine Ljubljana.
Dipl. nal. – VSŠ – B. Ljubljana, UL FGG, Odd. za geodezijo, Tehnično upravljanje nepremičnin.

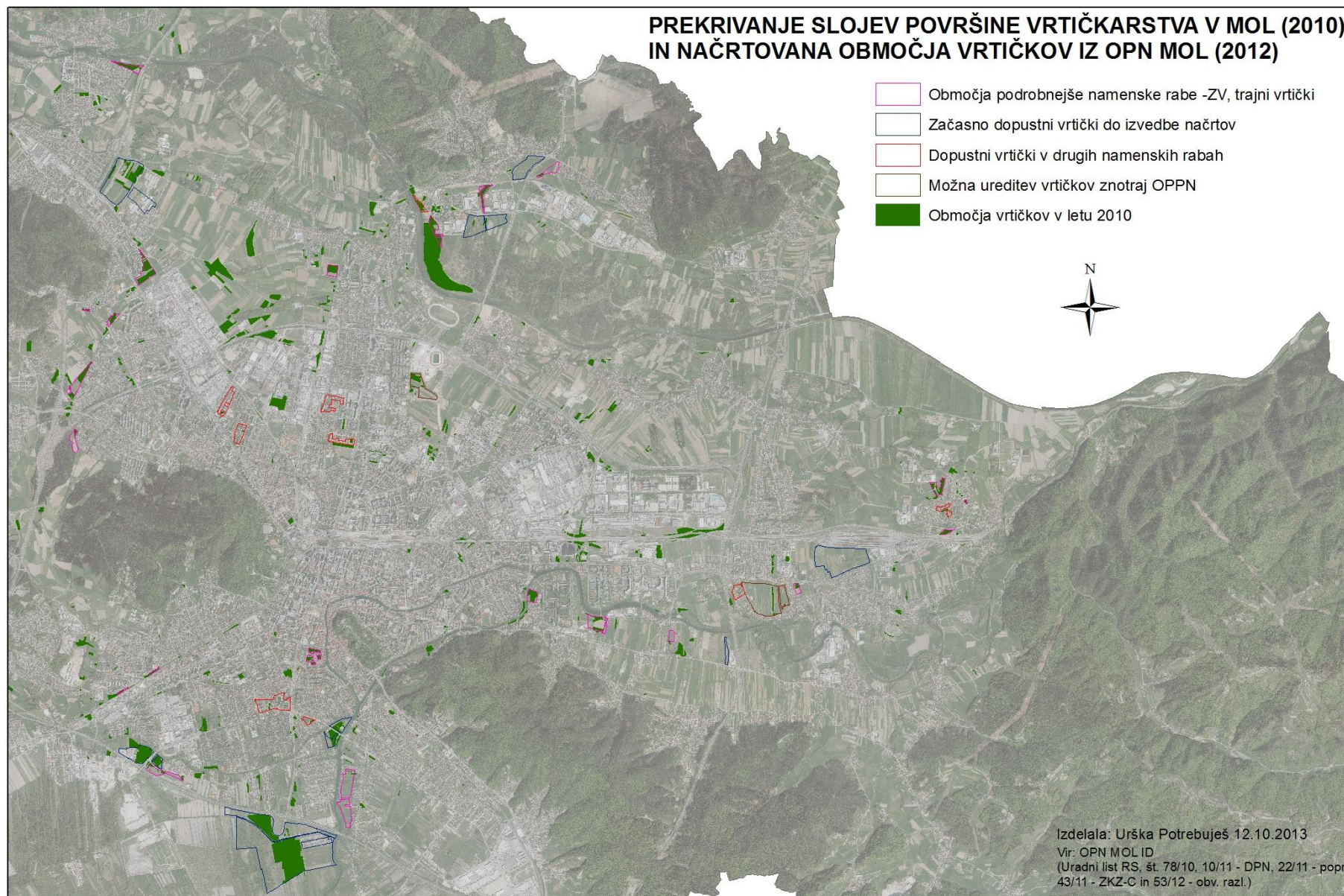

Slika 11: Karta površin vrtilčkarstva v MOL v letu 2010 (lastni prikaz na osnovi DOF 2010)

Slika 12: Načrtovana območja vrtičkov (OPN MOL, 2012)

Potrebuješ, U. 2013. Analiza in usmeritve... vrtičkov na območju Mestne občine Ljubljana.
 Dipl. nal. – VSŠ – B. Ljubljana, UL FGG, Odd. za geodezijo, Tehnično upravljanje nepremičnin.

Slika 13: Prekrivanje površin vrtičkov v MOL iz leta 2010 (lastni prikaz na osnovi DOF 2010) in načrtovanimi območji vrtičkov (OPN MOL, 2012)

5 SKLEPNE UGOTOVITVE IN PREDLOGI

V okviru diplomske naloge smo izdelali karto s prikazom površin vrtičkov v letu 2010 in jo primerjali z analizami iz stanja v letih 1984, 1995 in 2006. Površina vrtičkov v letu 2010 na območju MOL je znašala 167 ha in se je od leta 1995 zmanjšala za četrtno. V Ljubljani prevladujejo manjša območja, ki so razpršena po občini, velikih vrtičkarskih območij pa je le nekaj. Površine vrtičkov, kot tudi samo število vrtičkov se proti centru postopoma manjšajo. Od leta 2005 do 2010 je se je število manjših območij povečalo za več kot tretjino. Površine vrtičkov iz analize stanja v letu 2010 se v 63 % pokrivajo z območji, kjer je ta dejavnost načrtovana v Občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana. Določili smo povprečno velikost vrtička, ki je po stanju v prostoru iz leta 2010 v MOL znašala približno 160 m².

Glede na potrebe po vrtičkarski dejavnosti v Mestni občini Ljubljana je površin, namenjenih vrtičkarstvu v občinskem prostorskem načrtu premalo. Z razporeditvijo vseh površin vrtičkov na prebivalce MOL, je površina vrtička v letu 2010 znašala 6 m² na prebivalca.

Trenutno vrtičkarsko dejavnost urejajo:

- Odlok o urejanju in oddaji vrtičkov v zakup (Ur.l.RS št., 28/2009)
- Občinski prostorski načrt Mestne občine Ljubljana
- Pravilnik za urejanje območij vrtičkov v Mestni občini Ljubljana (Ur.l.RS št., 83/2009)

Na MOL pa je bil julija 2013 že sprejet Osnutek Odloka o urejanju in oddaji zemljišč MOL za potrebe vrtičkarstva. S sprejetjem tega odloka lahko v prihodnosti pričakujemo spremembe na področju urejanja vrtičkov.

Z zgoraj naštetimi normativi je omejena problematična raba. Zato bi lahko problematiko vrtičkarstva v veliki meri rešili z rednim preverjanjem stanja na terenu, kontrolami glede pravilnega izvajanja dejavnosti, analizami tal in posledično ustreznim ukrepanjem. Za doseganje tega na vseh območjih je potrebno, da odlok ureja tudi vrtičke, ki niso v lasti MOL. To pa je že predvideno v novem osnutku Odloka o urejanju in oddaji zemljišč MOL za potrebe vrtičkarstva.

Velik problem na vrtičkih predstavlja črna gradnja, ki bi jo bilo treba odstraniti in v prihodnje preprečiti. S tem namenom je na vlado naslovljen predlog, da MOL podeli pristojnost za inšpekcijski nadzor nad enostavnimi objekti na državnih in zasebnih zemljiščih. Vizualno podobo v večji meri kazijo tudi razne neprimerne konstrukcije, postavljene na vrtičkih, zato bi

bilo smiselno, da bi za postavitev raznih lop, rastlinjakov, polivinilastih tunelov, kletk za zaščito sadnih dreves, ali katere druge konstrukcije na vrtičku morali pridobiti dovoljenje občine, ki bi odločala glede umestitve, dovoljene dimenzije in materiala.

Zaradi gospodarske krize lahko predvidevamo, da v tem času ne bo večjih posegov in ureditev območij. Zato bi se lahko na področju vrtičkov usmerili predvsem na urejanje degradiranih območij, na tista v lasti meščanov in druga začasna območja. Saj je na območju MOL kar nekaj takih neizkoriščenih območij, ki so že daljše obdobje v stanju mirovanja. Zaradi finančne krize predvidevamo, da bodo nekatera ostala takšna še dalj časa, zato bi jih lahko začasno v še večjem številu začasno izkoristili za namen urbanega vrtnarjenja. S tem ukrepom bi pridobili kar nekaj dodatnih vrtičkarskih površin, ki so locirana bližje centru, hkrati pa bi neizrabljenim, zapuščenim delom mesta dali novo vsebino.

Iz pregleda nekaj primerov vrtičkarstva po Evropi smo ugotovili, da tako kot pri nas, tudi v drugih mestih primanjkuje vrtičkarskih površin. Drugje so površine namenjene te dejavnosti bolj vključene v prostorske načrte mest, kot pri nas. Območja vrtičkov pa so tudi označena na spletnih mestnih zemljevidih in jih zlahka najdemo. V izbranih primerih opazimo večjo aktivnost vrtičkarskih društev in enostavnejši dostop do raznih informacij. Razlog je verjetno v daljši tradiciji in po navadi večji razvitosti in urbanosti mest. V večjih tujih mestih se pojavljajo vrtovi na strehah, fasadah in podobno. Pri nas je ta praksa trenutno še redkost, saj Ljubljana nima tako velike gostote prebivalstva, njeno urbano jedro pa je glede na druga mesta majhno. Vendar lahko z večjim številom prebivalcev v prihodnosti predvidevamo zgoščanje mesta in večjo gostoto prebivalstva, s tem bi potrebe po vrtičkih narasle, število primernih vrtičkarskih območij pa bi se zmanjšalo. Ta situacija bi spodbudila alternativne lokacije za gojenje zelenjave.

Na območju MOL so že sanirali nekaj neprimernih vrtičkarskih območij in se lotili ukrepanja na večjih območjih. Zato sklepamo, da bo v prihodnje še več tovrstnih ukrepov in bo postala vrtičkarska dejavnost še bolj urejena. Omejitve in ukrepi so v urbanem okolju tudi na področju vrtičkarstva nujno potrebni, vendar je treba paziti, da zaradi premočnih regulacij vrtičkarstvo ne izgubi lastnosti sproščenega zelenega območja in ne pridobi preveč mestnega značaja.

VIRI

CAP. 2012. Center alternativne in avtonomne produkcije. Skupnostni urbani vrt.

<http://brazde.org/category/urbano-vrtnarstvo/> (Pridobljeno 29. 7. 2013)

Cardiff Council. 2010. Allotment strategy review.

<http://www.cardiff.gov.uk/content.asp?id=10478&d1=0> (Pridobljeno 16. 7. 2013)

Der Tagesspiegel. 2005. Berlin, Wie komme ich an einen Schrebergarten? Einige Tipps.

<http://www.tagesspiegel.de/berlin/wie-komme-ich-an-einen-schrebergarten-einige-tipps/611072.html> (Pridobljeno 15. 8. 2013)

Die Welt. 2012. Schrebergärten sind die Favelas der Mittelschicht.

<http://www.welt.de/kultur/article109666184/Schrebergaerten-sind-die-Favelas-der-Mittelschicht.html> (Pridobljeno 13. 10. 2013)

Doležal, M. 2004. Reševanje problematike vrtičkov na območju MOL. Poročilo št. 1 Ljubljana, Mestna občina Ljubljana.

Doležal, M. 2005. Reševanje problematike vrtičkov na območju MOL. Poročilo št. 2 Ljubljana, Mestna občina Ljubljana.

Goriup, Z., Goriup, D., Raupotnik, M., Kralič, V., Gaberščik, S., Kropivšek, M. 1984. Planiranje in urejanje območij malih vrtov (vrtičkov) v Ljubljani. Zaključno poročilo. Ljubljana, Urbanistični inštitut SRS.

Jamnik, B., Smrekar, A., Vrščaj, B. 2009. Vrtičkarstvo v Ljubljani. Ljubljana, Geografija Slovenije 21, Geografski inštitut Antona Melika in MOL-SRPI.

Jazbinšek, M. 2007. Akcija odstranitve "črnuških vrtičkov", čemu?

<http://www.jazbinsek.net/?p=217> (Pridobljeno 20. 7. 2013)

Kočar, I. 2012. MOL še ni uredila tipskih vrtičkov v Črnučah. TV Slovenija.

<http://ppmol.org/urbanizem5/kliping/400161360-vrticki-crnuce.pdf> (Pridobljeno 24. 7. 2013)

Kotnik, M. 2011. Nenavadno vrtičkarsko naselje ob Velenjskem jezeru. Delo.

<http://www.delo.si/novice/slovenija/nenavadno-vrticarsko-naselje-ob-velenjskem-jezeru.html>

(Pridobljeno 25. 7. 2013)

MMC RTV Slovenija. 2012. Urbani vrtovi v Mariboru - košček zemlje za prebivalce mesta.

<http://www.rtv slo.si/kultura/evropska-prestolnica-kulture/urbani-vrtovi-v-mariboru-koscek-zemlje-za-prebivalce-mesta/278606> (Pridobljeno 25. 7. 2013)

MOL. 3013. Osnutek odloka o urejanju in oddaji zemljišč Mestne občine Ljubljana za potrebe vrtičkarstva.

<http://www.ljubljana.si/si/mol/mestni-svet/seje/2010-2014/82917/detail.html> (Pridobljeno 1. 8. 2013)

Odlok o občinskem prostorskem načrtu Mestne občine Ljubljana. 2010. Izvedbeni del, Uradni list RS, št. 78/2010 . Ljubljana.

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20104264> (Pridobljeno 23. 3. 2013)

Odlok o urejanju in oddaji vrtičkov v zakup, UL RS 28/2009. Ljubljana.

<http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlurid=20091225> (Pridobljeno 4. 7. 2013)

Odlok o urejanju vrtičkarstva na območju ljubljanskih občin. Uradni list Socialistične republike Slovenije, 15/1985. Ljubljana.

Petkovšek, J. 2009. Potrebujemo zakon ne le odlok. Delo.

<http://www.ppmol.org/urbanizem5/kliping/4000221-vrticki.pdf> (Pridobljeno 23. 8. 2013)

Petkovšek, J. 2012. Ljubljanski vrtičkarji se vračajo. Delo.

<http://www.delo.si/gospodarstvo/makromonitor/ljubljanski-vrtickarji-se-vracajo.html>

(Pridobljeno 6. 8. 2013)

Pucelj, M. 2010. Ljubljanski vrtički bodo urejeni. Dnevnik.

<http://mojdom.dnevnik.si/sl/Vrt+in+okolica/348/Ljubljanski+vrti%C4%8Dki+bodo+urejeni>

(Pridobljeno 20. 7. 2013)

Rosengren Lisa Sofie. 2012. Community Gardens in Gothenburg: Local Counter - actions in the Age of Globalization.

https://gupea.ub.gu.se/bitstream/2077/29590/1/gupea_2077_29590_1.pdf (Pridobljeno 15. 7. 2013)

Simoneti, M. 1997. Usmeritve in pogoji za nadaljnji razvoj vrtičkarstva v Ljubljani. Razvojno aplikativna enoletna raziskava. Ljubljana, LUZ: št. naloge 4674.

Simoneti, M., Kranjc, U., Musek, A., Šorn, M., Dobnikar, T., Vidic, L. 2007. Urejanje vrtičkarskih območij v Ljubljani. Strokovne podlage (delovno gradivo). Ljubljana, LUZ, naročnik: MOL OU, št. naloge 6114.

Spletna stran MOL. 2013. Mestni vrtički.

<http://www.ljubljana.si/si/zelena-prestolnica/zelene-tocke/20-trajnostnih-projektov-mol/mestni-vrticki/> (pridobljeno 28. 8. 2013)

Strateški prostorski načrt MOL. Ljubljana, Urbanistični inštitut Republike Slovenije, naročnik: Mestna občina Ljubljana.

<http://mojdom.dnevnik.si/sl/Vrt+in+okolica/348/Ljubljanski+vrti%C4%8Dki+bodo+urejeni>
(Pridobljeno 19. 7. 2013)

Sustainable food in urban communities. 2012. Gothenburg / food and sustainability.

<http://www.sustainable-everyday-project.net/urbact-sustainable-food/2012/09/27/food-and-sustainability-4/> (Pridobljeno, 15. 7. 2013)

UN. 2005. World urbanization prospects: The 2005 Revision.

<http://www.un.org/esa/population/publications/WUP2005/2005wup.htm> (Pridobljeno 28. 8. 2013)

Urban agriculture, 1996. Food, jobs and Sustainable Cities. UNDP, Publication series for Habitat II, Volume One, Smit., J at al., New York.

Urban allotments gardens. 2013. Adaptive Capacities of Urban (Allotment) Gardens.

<http://www.urbanallotments.eu/case-studies/germany.html> (Pridobljeno 6. 8. 2013)

Urban Gardening as a Corrective for Homo Economicus. 2013.

<http://www.shareable.net/blog/practicing-commons-in-community-gardens-urban-gardening-as-a-corrective-for-homo-economicus> (Pridobljeno 6. 8. 2013)

Valenčič, D. 2013. Občinski vrtički po novem tudi na navadnih njivah. Dnevnik.

<http://www.dnevnik.si/ljubljana/po-novem-tudi-na-navadnih-njivah> (Pridobljeno 18. 7. 2013)

Vastl, N. 2001. Vrtičkarstvo (Anketa Pogledi na Ljubljano – prostorski koncepti). MOL 2005
Dopolnjen osnutek Strateškega prostorskega načrta MOL.

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=100182> NPA/SPN_ODLOK/SPN_MOL_odlok.pdf

(Pridobljeno 15. 4. 2009)

Vastl, N. 2013. Vrtičkarstvo. Oddelek za urejanje prostora MOL.

<http://ppmol.org/urbanizem5/mainpager.php?get=33> (Pridobljeno, 22. 03. 2013)

Vidmar in Koželj. 2009. Urejanje vrtičkov: povzetek pravil v grafični obliki. UL RS št., 83/2009
Pravilnik za urejanje območij vrtičkov v Mestni občini Ljubljana.

http://www.uradni-list.si/files/RS_-2009-083-03724-OB~P001-0000.PDF#!/pdf (Pridobljeno 6.

8. 2013)

Wikipedia. 2012. Free encyclopedia: Allotment (gardening).

http://en.wikipedia.org/wiki/Allotment_%28gardening%29 (Pridobljeno 8. 8. 2013)

ZUreP–1. 2003. Zakon o urejanju prostora, UL RS št. 110-5386/2002. Ljubljana.

<http://www.uradni-list.si/1/content?id=39920> (Pridobljeno 4. 7. 2013)